

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

KODANIKEÜHENDUSTE OSALUS INFOÜHISKONNAS

Bakalaureusetöö

Steve Hansoo
Juhendaja: Pille Pruulmann-Vengerfeldt, PhD

Tartu
2009

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus	4
1 Uurimuse teoreetiline ja empiiriline raamistik.....	8
1.1 Kodanikuühiskond	8
1.1.1 Kodanikuühiskonna areng Eestis	8
1.1.2 Kodanikuühendused.....	10
1.2 Info- ja võrguühiskond	13
1.2.1 Eesti Infoühiskonna areng.....	14
1.3 Osalus ja pseudoosalus	20
1.4 Kaasamine	22
2 Probleemipüstitus ja objekti tutvustus.....	24
2.1 Probleemipüstitus	24
2.2 Uurimisküsimused ja hüpoteesid.....	25
3 Metoodika ja valim	26
3.1 Metoodika kirjeldus.....	26
3.2 Standardiseeritud küsitluse kava.....	27
3.3 Metoodika kriitika.....	28
3.4 Valimi moodustamine ja kirjeldus	30
4 Empiirilise uuringu ja analüüsi tulemused.....	31
4.1 Kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas.....	31
4.2 Kodanikeühendused ja e-teenused	32
4.3 Osalus ja kaasatus	37
5 Järeldused ja vastused uurimisküsimustele.....	45
5.1 Järeldused uurimisküsimustele.....	45
5.2 Hüpoteeside paikapidavus	47
6 Diskussioon	50
Kokkuvõte.....	53

Summary	57
Kasutatud kirjandus.....	58
Lisad	61
LISA 1. Standardiseeritud küsitluse kava.....	61

Sissejuhatus

Lähtudes Eesti info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate (edaspidi IKT) kiirest arengust, kodanikeühenduste (*nongovernmental organisation*) hulga järk-järgulisest kasvust ning rollist, kui indiviidide häälekandjana ja kaasajana ühiskondlikesse protsessidesse, vaatleme antud bakalaureusetöö teoreetilise osa raames, mis on infoühiskond (*information society*), kasutades samaaegselt paralleelse väljendina võrguühiskond (*network society*) ja mida kujutavad endast kodanikeühendused, milline on nende minevik ja olevik ning kõige olulisemana, mis on osalus (*participation*), kaasamine (*inclusion*) ja pseudoosalus (*tokenism*) ning kuidas on need omavahel seotud.

Alljärgneva bakalaureusetöö eesmärgiks on anda vastus (antud tööst – kodanikeühenduste osalusest infoühiskonnas, saame rääkida, kui valdkonda puudutavast pilootuuringust), küsimustele kas, miks ja mil viisil osalevad Eesti kodanikeühendused infoühiskonnas.

Kodanikeühenduste osalust infoühiskonnas, kui sellist, on organisatsioonide tasandil, ennekõike kolmanda sektori organisatsioonide tasandil, võrreldes indiviidide osalusega info- ja võrguühiskonnas vähe uuritud. Enamik tänaseid uuringuid keskenduvad kas indiviidide osalusele infoühiskonnas, info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutusoskustele ja -võimalustele, juurdepääsule ning arengutele nii indiviidide kui ka organisatsioonide (valdavalt avaliku sektori ja/või erasektori) tasandil. Samas, kodanikeühenduste tasandil sellised uuringud, kas puuduvad või on neid minimaalselt.

Teema ehk kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas, on järjest enam ja enam aktuaalne. Põhjuseid, miks rääkida kodanikeühenduste osalusest infoühiskonnas on mitmeid – 2008. aasta oli kuulutatud kodanikeühiskonna (*civil society*) aastaks, paika on pandud Eesti infoühiskonna arengukava kuni 2018. aastani kui ka kodanikeühiskonna arengukava. Nii info- kui ka kodanikeühiskonna arengut puudutav teemade ring on olnud kõrgendatud tähelepanu all ka 2007. aasta Riigikogu valimistel osalenud erakondade valmisplatvormides. Infoühiskonna ja IKT kiirest arengust lähtuvate teenuste järjest suurenevast kasvust ning kättesaadavusest lähtudes tulenebki teema aktuaalsus.

Teema tähtsus kui ka uudsus seisnebki valdkonna väheses uurituses. Arvestades, et järjest suuremat rolli ühiskonnas mängivad erinevaid huvigruppe ning indiviide koondavad ja ühendavad organisatsioonid, mis oma vormilt on valdavalt kodanikeühendused, olgu need siis mittetulundusühingud või sihtasutused, ongi teema tänasel päeval niivõrd aktuaalne.

Miks uurida kodanikeühenduste osalust ja kaasatusest infoühiskonnas? Nagu eelpool öeldud, on kodanikeühenduste osalust infoühiskonnas puudutavaid uuringuid, kas minimaalselt või puuduvad valdkonda puudutavad uuringud üldse. Samas on tänaseks mitmeid varasemaid uuringuid, kus fookuses on indiviidide, avaliku- kui ka erasektori organisatsioonide juurdepääs, kasutusoskused ning -harjumused, kasutatavad e-teenused või millised on enam levinud tehnoloogilised lahendused. Siiski ei anna need uuringud ülevaadet sellest, milline on kodanikeühenduste (so kolmanda sektori organisatsioonid – mittetulundusühingud ja sihtasutused) osalus infoühiskonnas, millised on nende kasutusharjumused ja -oskused, milleks ja miks kasutatakse üht või teiste e-teenust või kuidas üldse suhtutakse e-teenuste kasutusse, kas ja kui palju on üldse e-teenuseid, mis ühel või teisel kujul aitavad antud ühenduste eesmärkide saavutamisele kaasa. Kas kodanikeühendused on aktiivsed või passiivsed osalejad infoühiskonnas ja miks?

Lisaks eelpool mainitule on nii kodanikeühiskonna, osaluse kui ka kaasamise teemad tänasel päeval ühiskonnas aktuaalsemad, kui kunagi varem, mis omakorda annab põhjuse, miks uurida kodanikeühenduste osaluse ja kaasatuse küsimusi info- ja võrguühiskonnas.

Kuigi Eesti kodanikeühiskonna areng on olnud märkimisväärselt kiire, on veelgi kiiremaks aga osutunud siinse info- ja võrguühiskonna areng. Viimase niivõrd kiire areng on osaliselt tingitud Nõukogudeaegse “pärandi”, so infrastruktuuri säilimisest ja viimaste aastate Eesti majanduslikust edust. Samas ei maksaks info- ja võrguühiskonna arengus vähem oluliseks pidada poliitilise eliidi tahet ning info- ja võrguühiskonna arengut soodustavate seadusandluste rolli. Rääkides kodanikeühiskonna arengust, tõdeme, et arengud pole mitte sugugi olnud niivõrd kiired ega toimunud niivõrd lihtsalt, kui info- ja võrguühiskonna oma. Osaliselt on olnud selle põhjuseks kodanikeühiskonna erinevates faasides aset leidnud ja toimunud muutused, rahva poliitilise tahte puudumine või vähene soov. Samas on kodanike-

ühiskonna arengus olnud ka soodustavaid tegureid. Nii, nagu info- ja võrguühiskonna arengute puhul, kus olulisel kohal olid ühiskonnas, majanduses, poliitikas ja seadusandluses aset leidnud muutused, olid need muutused olulisel kohal ka kodanikuühiskonna arengus.

Mõnevõrra keerulisem küsimus on aga osaluse ja kaasamise areng või pigem nende rakendamine tänases Eestis ja seda enne kõike lähtudes IKT arengutest. Paratamatult tekib küsimus – kas kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas seisneb vaid IKT kasutamises või kuidas üldse rakendavad kodanikeühendused IKT lahendusi oma eesmärkide ja sihtide saavutamisel? Kas mõistetakse, et IKT ei ole mitte üksnes tehnoloogiline lahendus vaid, et selle taga peitub midagi enamat? Kui me räägime kodanikeühendusest ja nende osalusest info- ja võrguühiskonnas, siis eeldame, et tagades juurdepääsu IKT-le leiabki aset osalus info- ja võrguühiskonnas. Kuid, millises olukorras saame me rääkida pseudoosalusest? Kas kodanikeühenduste näiline osalus infoühiskonnas, kus küll IKT lahendused on olemas, kus on küll olemas oskused ja võimalused neid kasutada, kuid kus tegelikku osalust, kui sellist ei toimu, kas sellisel juhul saame rääkida pseudoosalusest? Juhul, kui see tõesti on nii, siis vaatamata Eesti edule info- ja võrguühiskonna arengus, oleme me sunnitud tunnustama probleemide olemasolu, kus pseudoosalus infoühiskonnas on tingitud oskuste, juurdepääsu või tehnoloogiliste lahenduste puudumise tõttu.

Antud bakalaureusetöö uurimisobjektideks on, lähtudes eespool toodust, enne kõike kodanikeühendused ja nende osalus info- ja võrguühiskonnas.

Käesoleva bakalaureusetöö teoreetilise osa aluseks on 2009. aasta jaanuaris Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas valminud *seminaritöö* “Kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas” raames koostatud teoreetiline raamistik, mida alljärgneva bakalaureusetöö raames on täiendatud empiirilise osaga.

Siinkohal avaldan tänu Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidust (edaspidi EMSL) Alari Rammole ning Riigikantselei infonõunikule Hille Hinsbergile, kellega konsulteerides, eesmärgiga saavutada parim kvaliteetne tulemus, valmis alljärgneva bakalaureusetöö empiirilises osas kasutatud formaliseeritud küsimustik. Oma kõige suuremat tänu, avaldan ma oma juhendajale, Pille Pruulmann-Vengerfeldtile.

Antud bakalaureusetöö jaguneb järgnevateks osadeks, millest esimeses esitan probleemipüstituse ning kirjeldan uurimisobjekti, millele järgneb teoreetilise ja empiirilise raamistiku esitus, kus annan ülevaate kodanikuühiskonna ja – ühenduste definitsioonidest ja arengutest alates taasiseseisvumise ajast, vaatlen info- ja võrguühiskonna mõistet ning valdkonna arengut, samuti käsitleme osaluse, pseudoosaluse ja kaasamise põhimõtteid. Kolmanda osana on alljärgneva bakalaureusetöös antud ülevaade metoodikast ja valimist, mille loogiliseks jätkuks on neljandas osas esitatud ülevaade analüüside tulemustest. Käesoleva töö viimaste osadena on esitatud järeldused ja soovitused ning antud vastused uurimisküsimustele. Diskussiooni osas arutlen valdkonda puudutavate küsimuste edasiste uurimisvõimaluste ning lahenduste üle.

1 Uurimuse teoreetiline ja empiiriline raamistik

Alljärgnevas peatükis on esitatud ülevaade valdkonnaga, kodanikeühenduste osalusega info- ja võrguühiskonnas, seotud mõistetest, definitsioonidest ning laialt levinud teooriatest ja käsitlustest kodaniku-, info- ja võrguühiskonnast, osalusest ning kaasamisest.

1.1 Kodanikuühiskond

Kodanikuühiskonna, kui sellise arengust saame rääkima hakata alates ajast, mil leidsid aset suuremad muutused, olgu need siis kas poliitilised, ühiskondlikud, majanduslikud või sotsiaalsed, ehk me saame rääkida kodanikuühiskonna arengust alates Eesti taasiseseisvumise ajast alates.

Tuginedes Mikko Lagerspetzi poolt koostatud “Kodanikuühiskonna lühisõnastikule” ning seal antud definitsioonidele kodanikuühiskonnast, räägime ja mõtleme me kodanikeühendustest rääkides ennekõike avalikust ja erasektorist sõltumatust ühiskonnasfäärist, milles omavahel teevad koostööd nii indiviidid kui ka rühmad, eesmärgiga edendada oma huve ja väärtusi (Lagerspetz 2007).

Teine, Lagerspetzi poolt esitatud definitsioon räägib kodanikuühiskonnast, kui ühiskonnast, kus indiviidide põhiõigused ja –vabadused on kaitstud ning kus kõigil on võimalus osaleda ja olla kaasatud poliitiliste otsuste kujundamisel, nende arutamisel, elluviimisel (Lagerspetz 2007).

Kui kõrvutada eelpool toodud Lagerspetzi definitsioonid kodanikuühiskonnast, saame väita, et kuigi definitsioonid räägivad sõltumatuses, kodanike võimalusest mõjutada ja kujundada avalike poliitikaid, on selleks siiski vaja avaliku ja nn kolmanda sektori omavahelist koostööd – osalust ja kaasamist.

1.1.1 Kodanikuühiskonna areng Eestis

Siinse kodanikuühiskonna arengust, kui sellisest, saame rääkida alates taasiseseisvumise ajast, mil leidsid aset muutused poliitilises, ühiskondlikus ning majanduslikus korralduses. Olulist rolli siinse kodanikuühiskonna arengus mängib kodanike omaalgatuse taassünd, milles võib eristada viite ajajärku – protesti-, restitutsiooni, kohanemise, ülekande ja konsolideerumise faasi.

Iseloomustades neid asetleidnud arenguid, alustades varaseimast ehk protestifaasist (1986-1990), võib iseloomustada, kui ümberorienteerumist uutele suundadele, mis andis võimaluse uute kodanikualgatuslike arengute tekkeks.

Kodanikualgatuse kannustavaks jõuks olid rahvuslikud vabadusliikumised, mis kaasasid suure osa elanikkonnast, eesmärgiga mobiliseerida võimalikult suurt hulka toetajaid. Selle tulemusel vähenes küll huvi poliitika vastu, kuid suurenes ümber organiseerumine uutele suundadele (Lagerspetz, Rikmann & Ruutsoo 2007:9).

Restitutsiooni faasi (1990-1993), kui sellist iseloomustab kodanikualgatuse “äkksurm” (Lagerspetz, Rikmann & Ruutsoo 2007). Restitutsiooni faasis, kui sellises otsiti tuge minevikukogemustest, vastandused lähiminevikule. Kodanikualgatuse “äkksurm” väljendub eelkõige individuaalses ettevõtlikkuses ja saavutuste väärtustamises, mis samas põhjustas omakorda ühiskonna automatiseerumise ning ühishuve tagaplaanile suruvate tegevuste esiletõusu. Kõik see aga pidurdas omakorda kodanikuühiskonna osatähtsuse kujunemist.

Kohanemise faasi võib iseloomustada kui kodanikuks olemise mõtestamist uute ühiskondlike suhete taustal. Kodanikuühiskonna arenguks vajalikud eeltingimused kui sellised, olid taasiseseisvunud Eestis alles kujumisejärgus ning alles 90ndate keskpaigas hakati välja töötama mittetulundustegevust reguleerivaid seadustikke, millega loodi kodanikualgatuse toimimiseks vajalik õiguslik keskkond (Lagerspetz, Rikmann & Ruutsoo 2007).

Viimases ehk konsolideerumise faasis (tänapäev) „.../ eelduseks on kõigi ühiskonna osade toimimine demokraatia tingimustes, ehk kodanikualgatuse edasine käekäik, kui selline sõltub sellest, kuivõrd on demokraatia põhimõtetest saanud “ainus mäng linnas” (Lagerspetz, Rikmann & Ruutsoo 2007:12). Konsolideerumise faasi aluseks on ühiskonna erinevate osade - sektorite omavaheline, üksteist toetavate ja täiendavate suhete tugevnemine. Eeldades, et kõik ühiskonna osad ja sektorid omavahel, läbi oma tegevuse teineteist toetavad ja täiendavad, eeldab see nii kaasamise kui ka osaluse põhimõtete järgmist. Tulenevalt eelpool toodust, võime oletada, et osaluse ja kaasamise põhimõtete järgimine on kesksed teemad konsolideerumise faasis, sest tulenevalt osaluse ja kaasamise põhimõtetest, võime väita, et ilma kaasamiseta ei saa

me rääkida osalusest ning ilma osaluseta ei saa me omakorda rääkida toetavate ja täiendavate suhete tekkest ühiskonna erinevate osiste vahel.

1.1.2 Kodanikuühendused

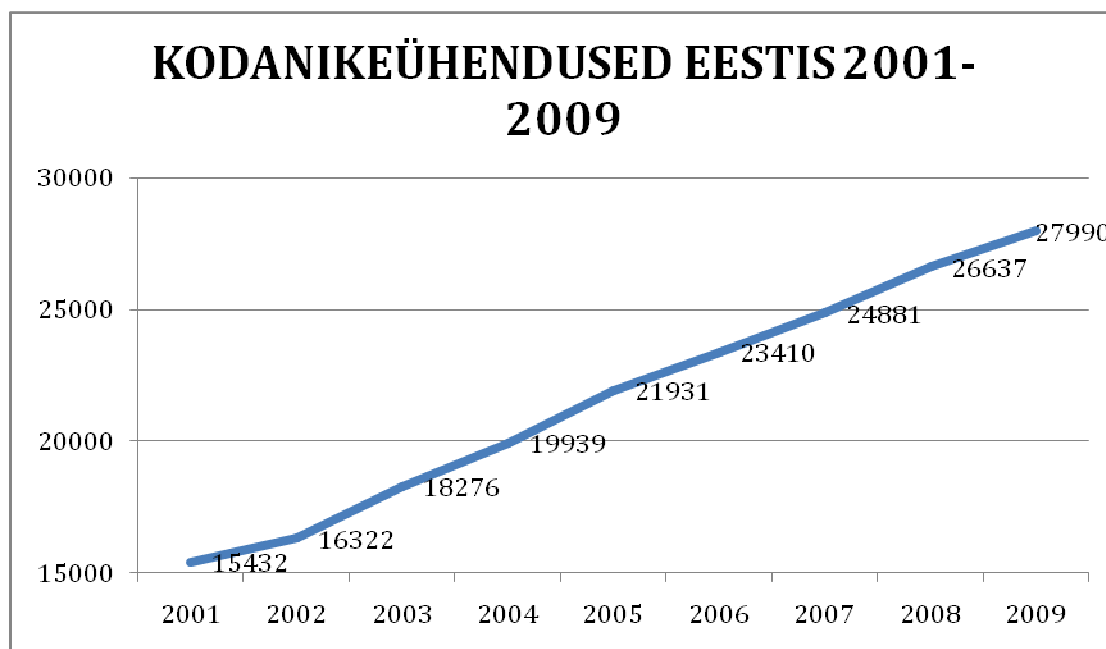
Kodanikeühendused, kui sellised olid oma kõige algelisemal kujul rahvaliidumised, mis 1980-ndate lõpul käivitunud revolutsiooniliste protsesside tulemusel, andsid aluse hakata rääkima Eesti kodanikuühiskonnast ja selle arengust. Just need revolutsioonilised protsessid, mis olid mõjutatud ja suunatud paljuski rahvaliidumiste poolt, annavadki aluse väitmaks, et Eesti lähiminevik on mõjuv näide kodanikuühiskonna ja sotsiaalsete liikumiste potentsiaalsest tähendusest ühiskonnas (Trummal & Lagerspetz 2003). Nendest samadest 80-ndatel mõju avaldanud rahvaliidumistest on Eesti kodanikuühiskonna arengu käigus kujunenud välja tänased mittetulundusühingud, seltsingud ja sihtasutused ehk kodanikeühendused.

Lagerspetz defineerib kodanikeühendusi kui *„/.../ üksikisikute poolt mittetulunduslikel eesmärkidel asutatud organisatsioonid, mida “Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonis” ning “Kodanikualgatuse toetamise arengukavas 2007-2010” kasutatakse sünonüümina mittetulundusühingutele.“* (Lagerspetz 2007:24). Seega, rääkides kodanikeühendustest, räägime ja mõtleme me mittetulundusühinguid ja sihtasutusi, kus ühel või teisel kujul osalevad ja on kaasatud ühiste huvide ning eesmärkidega kodanikud, kes oma tegevuses ei taotle kasumit.

Nagu eelpool öeldud, olid 1980-ndate lõpus asetleidnud revolutsiooniliste protsesside suunajateks rahvaliidumised, mis koondasid enda alla juba 80-ndatel ühiste huvide ja eesmärkidega kodanikke. Tollaste rahvaliidumiste kandvaks eesmärgiks oli oma riikluse taastamine ning oma tegevuse suutsid nad 80-ndate lõpus, 90-ndate alguses ka teostada. 90-ndad tõid aga kaasa muutused eesmärkides ja tegevustes.

Lähtudes eelpool antud kodanikuühenduste definitsioonist, mille kohaselt vaadeldakse kodanikeühendustena mittetulunduslikel eesmärkidel asutatud organisatsioone, antud kontekstis mittetulundusühinguid ja sihtasutusi [eksisteerivad ka seltsingud, mida ei registreerita ning sellest tulenevalt puudub ka ülevaade nende tegevusest (Trummal & Lagerspetz 2003)] ning tuginedes 1. jaanuari 2009 seisuga Registrite ja Infosüsteemide Keskuse statistikale on Eestis registreeritud 27990 mittetulundusühingut ja 809 sihtasutust (vt Joonis 1. Kodanikeühendused Eestis 2001-

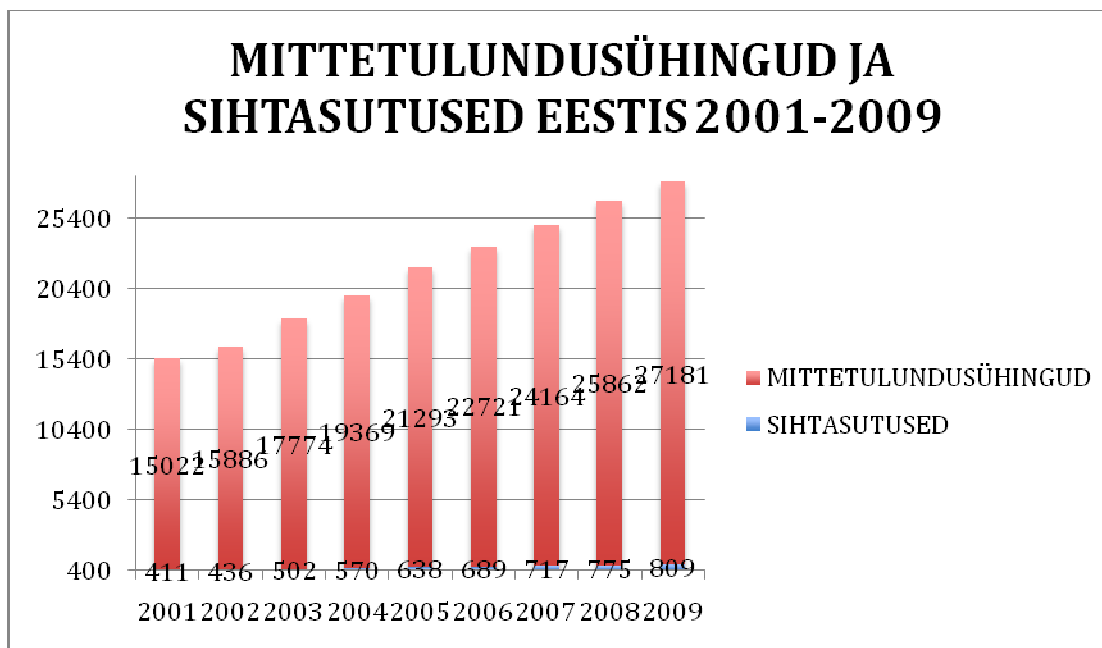
2009, 2. Mittetulundusühingud ja sihtasutused Eestis 2001-2009). Võrreldes 2001. aasta augusti seisuga (Trummal & Lagerspetz 2003:33) on antud näitajad vastavalt 15002 mittetulundusühingut ja 411 sihtasutust.

Joonis 1. Kodanikeühendused Eestis 2001-2009, jaanuar 2009 seisuga (n=27990)

Allikas: Äriregister

Tuginedes Registrate ja Infosüsteemide Keskuse andmete, on registreeritud kodanikeühenduste hulk võrreldes 2001. aastaga kasvanud 45%, mis teeb kaheksa aasta lõikes keskmiseks juurdekasvuks 6% aastas. Enim ühendusi registreeriti aastatel 2002/03 ja 2004/05.

Joonis 2. Mittetulundusühingud ja sihtasutused Eestis 2001-2009, jaanuar 2009 sisuga (n=27181/809)

Allikas: Äriregister

Võrreldes 2001. aastaga on mittetulundusühingute arv kasvanud keskmiselt 44,7% ning sihtasutuste vastav näitaja on võrreldes 2001. aastaga 49,2%. Tuginedes Registrate ja Infosüsteemide Keskuse statistikale, võttes aluseks e-äriregistri ning jaotumise põhitegevuste kaupa, siis enim mittetulundusühinguid on registreeritud tegevusvaldkonna järgi kinnisvaraalas tegevuses (12128) ning enim sihtasutusi, lähtudes põhitegevusest on registreeritud “muud teenindavad tegevused” (425) all.

Tuginedes eelpool toodule võime ja saame öelda, et Eesti kodanikuühiskonna areng ning ühenduste areng on olnud järjepidev, võttes aluseks veelgi varasemad andmed, näiteks võrreldes Eesti kodanikuühenduste arvu 1998. aasta seisuga, mil Eestis oli kokku 4713 kodanikuühendust, millest 4566 moodustasid mittetulundusühingud ja 147 sihtasutust (Rikamnn 2007:115).

Kui tugineda eelpool toodud Registrate ja Infosüsteemide Keskuse andmetele, millest võime järeldada, et enim ühendusi (joonisel 2. mittetulundusühingud ja sihtasutused Eestis 2001-2009, kus vastavad näitajad aastatel 2006 ja 2007 on 23410 (2006) ning 24881 (2007) organisatsiooni), eelkõige just mittetulundusühingute näol, tegutseb

eelkõige kinnisvaraalasest tegevuses, mis valdavalt koondavad enda alla korteriühistuid, siis tuginedes poliitikauuringute keskuse Prakside raportile Kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise analüüsile, võime tõdeda, et 2006-2007. aastal on Eestis 14006 ühendust. Millest antud erinevus? Tuginedes antud analüüsile

“Käesolevas analüüsis on üldkogumina kasutatud Statistikaameti MTÜ-de ja SA-de statistilise profiili andmebaasi, mis on ühendatud Äriregistri andmebaasiga kodanikeühenduste registrikoodi alusel. Üldkogumi moodustab 14006 ühendust. Selles andmestikus ei sisaldu korteri-, aia-, garaaži-, maaparandus-, vee- ja metsaiühistud ning –ühendused, erakonnad ja nende noortekogud, ametiühingud. Küll aga on analüüsi algandmebaasi jäetud ettevõtete jm ärihuvisid kaitsvad liidud, katuseorganisatsioonid ning ametiühingute katuseorganisatsioonid ning kogudused.” (Uus 2008:34).

Seega, tuginedes eelpool toodule, võime rääkida tegelikkuses kodanikeühendustest suurusjärgus 14006+ ühendust.

1.2 Info- ja võrguühiskond

1990-ndate alguses alguse saanud arengutest infoühiskonnast, kui sellisest, on saanud Eesti edulugu, alustades Tiigrihüppe programmiga, lõpetades ID-kaardiga ja digitaal allkirjastamisega või e-Toimiku projektiga ning rääkimata küberkaitsest (NATO Korporatiivse Küberkaitse keskus Tallinnas), selle olulisusest ning rollist ja seda eelkõige peale 2007. aasta aprilli rahutusi ja sellele järgnenud küberrünnakuid.

Alljärgnevas bakalaureusetöös on läbivalt paralleelselt kasutusel kaks, sisuliselt küll erinevat, kui omavahel seostatavat definitsiooni – info- ja võrguühiskond. Frank Webster – infoühiskonna üks keskseid teoretikud, defineerib infoühiskonda läbi viie aspekti – tehnoloogiline, majanduslik, elukutseline, ruumiline (vaimne) ja kultuuriline. Samas, tuginedes Manuell Castelli definitsioonile võrguühiskonna osas, võib näha neid samu aspekte ja sarnaseid seoseid info- ja võrguühiskonnas, millele tugineb ka Webster.

Castells defineerib raamatus *The Rise of the Network Society* võrguühiskonda kui „.../ ühiskonda, mida võime kutsuda võrguühiskonnaks, iseloomustab sotsiaalse

vormi dominatsioon sotsiaalsete tegevuste üle.“ (Castells 2000:500). Ehk, informatsiooni-ajastul on domineerivad funktsioonid ja protsessid koondunud ümber võrgustike, moodustades “meie” ühiskonna uue sotsiaalse vormi ja hajutades sisuliselt võrgustike loogilise kasutuse, mille tulemuseks on muutused toomisprotsessides, kogemustes, võimused ja kultuuris. Uue informatsioonitehnoloogia paradigma seisnebki kõikjale laienevas sotsiaalses struktuuris (Castells 2000).

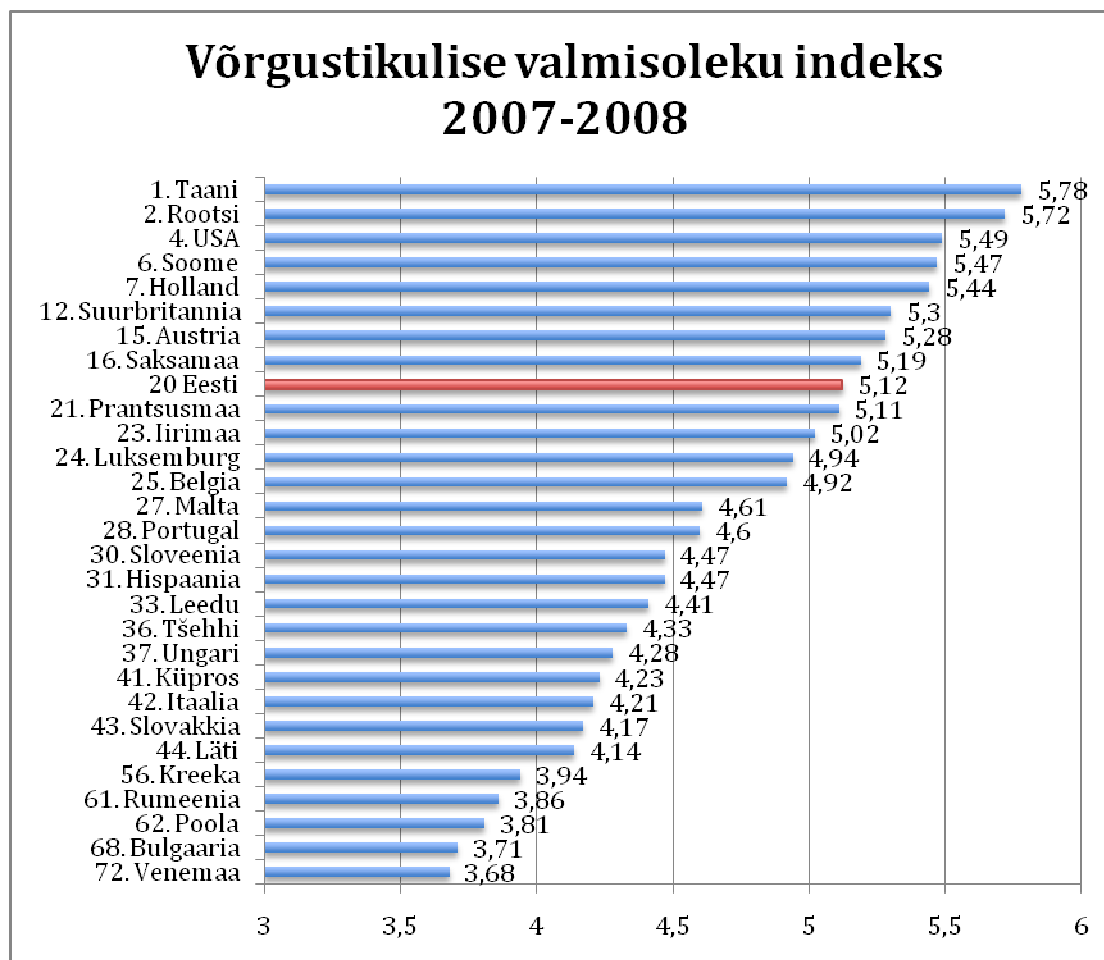
Siiski jääb ülesse küsimus, kuidas kodanikeühendused osalevad ja on kaasatud võrguühiskonnas? Vastuse sellele küsimusele annab Castelli *The Rise of the Network Society* kolmandast peatükist *The Network Enterprise: the Culture, Institutions and Organizations of the Informational Economy*, milles antud käsitlus on küll pigem iseloomulik äriettevõtetele, kuid, mis on omakorda laiendatava ja üldistatava ka kodanikeühendustele. Castells märgib, et „*.../ läbi interaktsiooni organisatoorse kriisi ja muutuste vahel ning uue informatsioonitehnoloogia on välja ilmunud uued organisatsioonid, informatsiooni ja globaalse majanduse tunnustega – võrgu ettevõtted (the network enterprise)*“ (Castells 2000:187). Castells defineerib võrgu ettevõtteid kui „*.../ spetsiifilist vormi ettevõtteid, kelle tähenduste süsteem on moodustatud ühisosana iseseisva segmenti eesmärkide süsteemist*“ (Castells 2000:187).

1.2.1 Eesti Infoühiskonna areng

Võrreldes infoühiskonna arengut kodanikuühiskonna arenguga, võime tõdeda, et Eesti infoühiskonna areng on olnud märksa kiirem, kui seda on olnud siinse kodanikuühiskonna areng. Eesti infoühiskonna kiire edu võlgname siinsetele infoühiskonna alustaladele – telekommunikatsiooni- ja pangandussektorile ning avalikule sektorile. Samas ei maksaks unustada ka välisorganisatsioonide panust. Kui aga rääkida Eesti oskustest IKT alal ning teadus- ja arendustegevuse alast võimekust, siis selle oleme pärinud juba nõukogudeajast.

Infoühiskonna arengu edule viidatakse ka värskes Eesti Inimarengu Aruandes 2008, kus viidatakse nii Maailma Majandusfoorumi globaalsele infotehnoloogia raportile (*Global Information Technology Report*), kus reastatakse riigid võrgustikulise valmisoleku indeksi järgi (*Network Readiness Index*), milles Eesti positsioneerub 20. kohale (võrdluseks toodud USA ja Venemaa positsioon), vt. Joonis 3. “Võrgustikulise valmisoleku indeks 2007-2008” edastades meie Lõuna ja Ida poolseid lähinaabreid –

Lätit, Leedut ning Venemaad, jäädes aga maha Põhja poolsetest lähinaabritest – Rootsist ja Soomest ning näiteks USA-st. Samas, võrreldes Eesti positsiooni antud tabelis, võime tõdeda, et Eesti, oma infotehnoloogiliste arengutega, on olnud märkimisväärselt edukas (EIA 2009).

Joonis 3. Võrgustikulise valmisoleku indeks 2007-2008¹

Allikas: Maailma Majandusfoorum

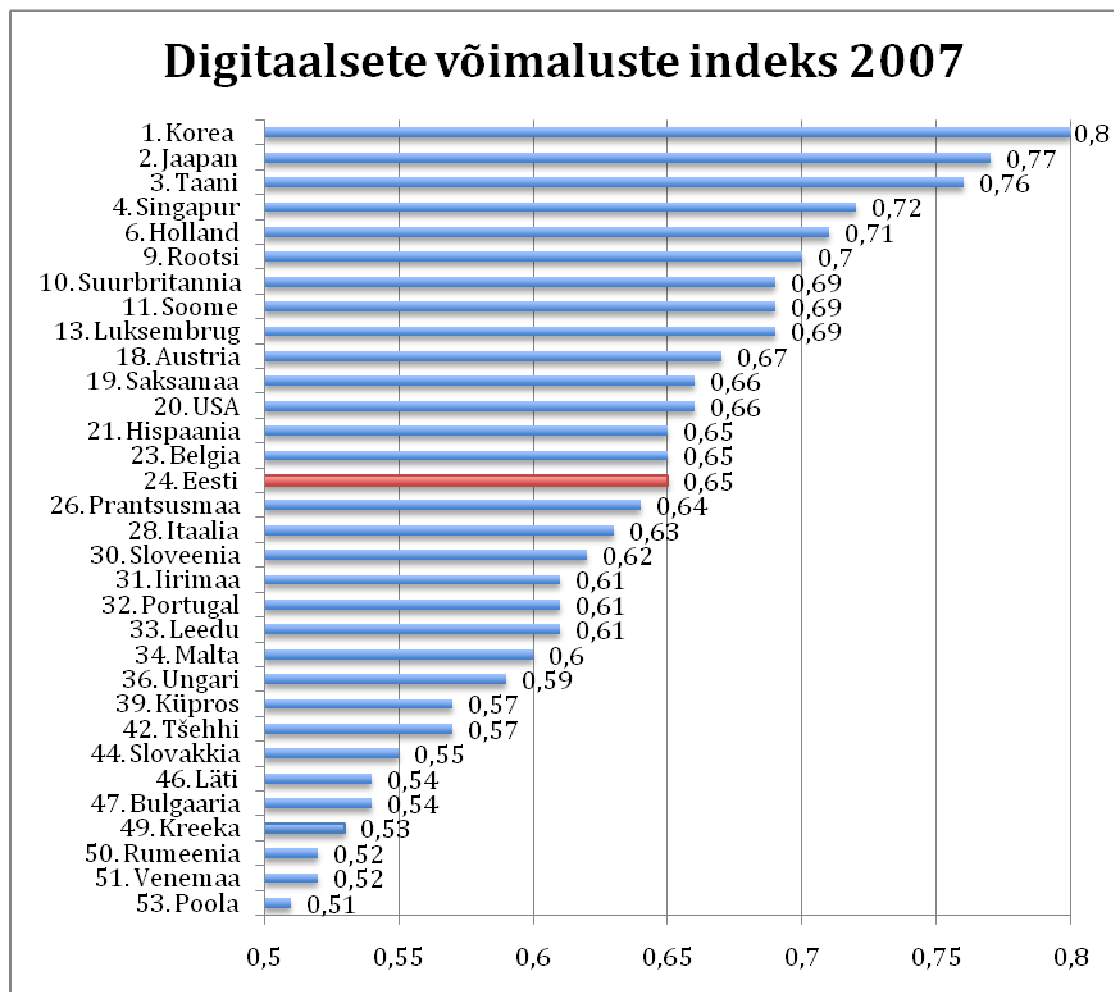
Lisaks eelpool mainitud Maailma Majandusfoorumi globaalse infotehnoloogia raportile

„J...I pingereastab riikide IKT arengut, ITU (International Telecommunication Union). Antud organisatsiooni poolt koostava infoühiskonna aruandes mõõdetakse infoühiskonna arengut digitaalsete võimaluste indeksi (Digital

¹ Number riigi ees tähistab kohta raportis.

Opportunity Index) kaudu. Ka antud juhul on koondindeksi osad jaotatud kolmeks: võimalused – ligipääs ja tasukohasus; infrastruktuur – võrgud ja vahendid; kasutus – IKT rakendamine.“ (EIA 2009:110).

Eesti positsioneerub antud aruandes 24. kohale, vt Joonis 4. “Digitaalsete võimaluste indeks 2007”, edestades mitmeid nii vana kui ka uue Euroopa Liidu liikmesriike. Antud tabelis, on esitatud võrdluseks ka Aasia ning Põhja-Ameerika digitaalsete võimaluste indeks. Võime tõdeda, et Eestit edestavad digitaalsete võimaluste poolest vaid üksikud, enne kõike vana Euroopa Liidu liikmesriigid, Aasia riigid ning USA.

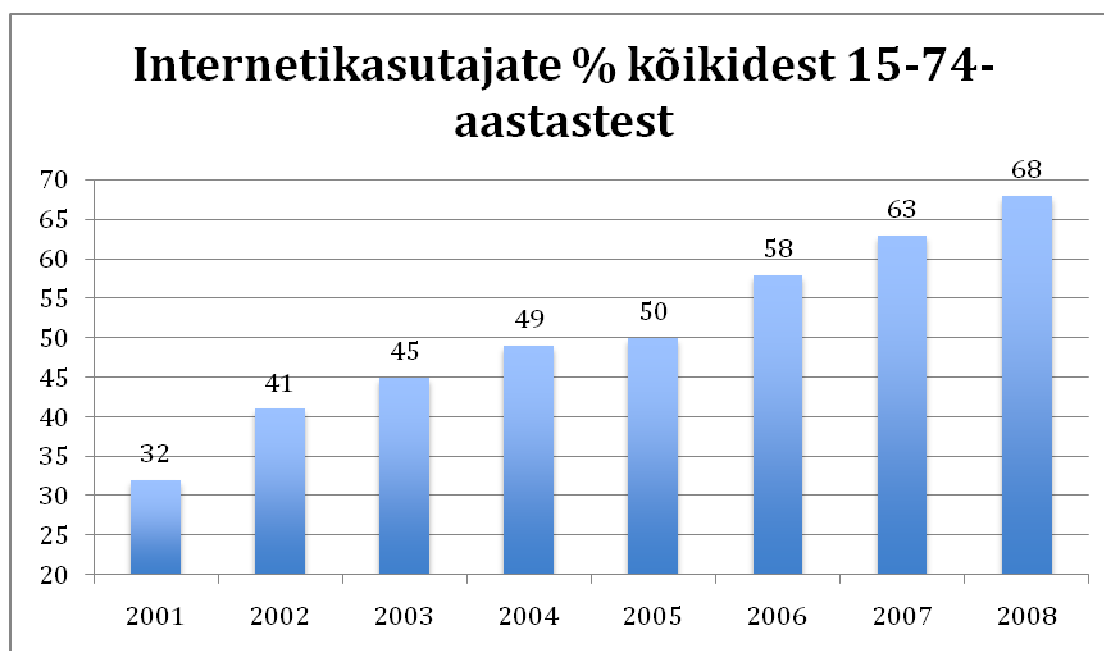
Joonis 4. Digitaalsete võimaluste indeks 2007²

Allikas: Rahvusvaheline Telekommunikatsiooni Liit

² Number riigi ees tähistab kohta raportis.

Antud digitaalsete võimaluste indeksi kohaselt, tähendab see ideaalsete võimaluste kogumit, mille kohaselt, kogu elanikkonnal on lihtsustatud juurdepääs IKT-le taskukohase hinnaga, kus kõik leibkonnad on varustatud mobiilsete IKT vahenditega ning kasutatakse lairiba-internetti. Samas võime antud käsitlust vaadelda ka kodanikeühenduste juures, kus elanikkonna asemel kasutame mõistet kodanikeühendused. Ehk digitaalsete võimaluste indeksi kohaselt, kus kõigil kodanikeühendustel on lihtsustatud juurdepääs IKT-le, tasukohase hinnaga.

Mõistmaks neid muutusi vaatame infoühiskonna arengut läbi paari olulisima tingimuse – läbi kasutajate arvu ja selle kasvu, seadusandluse ning e-Valituse. Kalvet märgib, et saamaks ülevaadet infoühiskonna arengust, tuleks vaadelda esiteks internetikasutajate hulka (Kalvet 2007) ja selle kasvu (vaata Joonis 5. internetikasutajate % kõikidest 15-74-aastastest).

Joonis 5. Internetikasutajate % kõikidest 15-74-aastastest

Allikas: RISO

Kui vaadata, kui võrd kiire on olnud internetikasutajate % kasv 2001-2008 aastani, siis võime tõdeda, et eelduseks niivõrd kiirele kasvule on ühiskondlike, poliitiliste ja majanduslike tingimuste kiire ja edukas areng ühiskonnas. Lähtudes eespool toodud

teisest tingimusest – seadusandlusest, siis siinkohal vaadeldakse Eesti infoühiskonna-
alast poliitikat, halduspoliitikat ja seadusandlust.

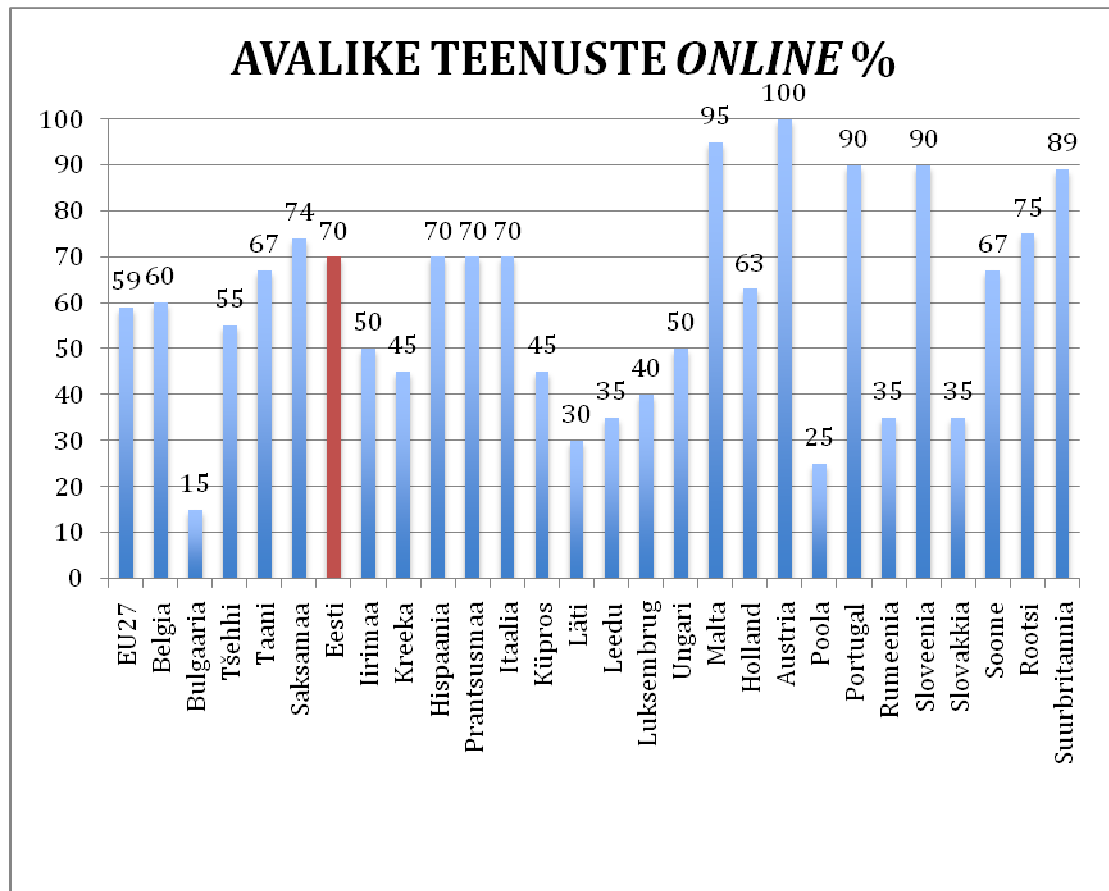
Antud tingimuste raames on välja töötatud, mitmeid poliitilisi ja arengualaseid dokumente, mille aluseks on mõni varasem rahvusvaheline dokument. Kui rääkida antud dokumentidest, siis 1994. aastal koostati esimene strateegiline dokument – “Eesti teel infoühiskonda”, mis oli esimeseks sammuks eesmärgiga infoühiskonna ja teadmispõhise majanduse väljaarendamise suunas (Kalvet 2007). 1998.aastal võeti vastu Eesti infoühiskonna olulisim poliitikadokument – “Eesti infopoliitika põhialused”, mille eesmärk oli seadusandluse kaasajastamine, investeringute suunamine, teadlikkuse tõstmine infoühiskonna küsimuste ja probleemide osas. 1998. aastal võeti vastu ka esimene tegevuskava – “Infopoliitika tegevuskava”, mida uuendatakse aastast aastasse ning mis sisaldas *valitsusametuste ettepanekuid infopoliitika elluviimiseks, ajakava, rahastamisega ja vastutuse jaotamisega* (Kalvet 2007:11). 2004. aastal kinnitati Valitsuse poolt strateegia uuendatud versioon – “Eesti infopoliitika põhialused 2004-2006), milles võetakse kokku Eesti, kui e-Riigi kõige olulisemad arendused ja arengusuunad (täpsema ülevaate saamiseks vt Kalvet 2007. Eesti infoühiskonna arengud alates 1990. aastast. Infoühiskonna alane poliitika, halduspoliitika ning seadusandlus). Uusim “Eesti Infoühiskonna Arengukava 2013, keskendub sotsiaalsetele, majanduslikele ja institutsionaalsetele küsimustele (täpsema ülevaate saamiseks vt Kalvet 2007. Eesti infoühiskonna arengud alates 1990. aastast. Infoühiskonna alane poliitika, halduspoliitika ning seadusandlus).

Viimaseks infoühiskonna arengu oluliseks poliitikavaldkonnaks on teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon (T&A&I). Antud valdkonna viimaseks, uuendatud versiooniks on “Eesti Teadus- ja Arendustegevuse ning Innovatsiooni Strateegia 2007-2013”, mille peamiseks eesmärgiks on teadmispõhine Eesti.

Oma seadusandlike ja poliitiliste sammudega on Eesti loonud soodsad tingimused arendamiseks ja soodustamiseks siinse infoühiskonna arengut. Protsesside valutu kulgemine, avaliku- ja erasektori tihe koostöö on võimalikuks teinud infoühiskonna kiire arengu ja taganud selle jätkusuutlikkuse.

Viimaseks vaatlusaluseks tingimuseks, rääkimaks infoühiskonna arengust on e-Valitsus, kus *tuginetakse veebipõhiste avaliku sektori teenuste kättesaadavusele, mille*

poolest on Eesti sooritus tippasemele ning edestab mitte üksnes uusi, vaid ka enamike vanu Euroopa Liidu liikmesriike (Kalvet 2007:14).

Joonis 6. e-Valitsuse olemasolu *online*-s. 20-ne avaliku teenuse *online* olemasolu %

Allikas: Eurostat

Eesti edu infoühiskonna arengus, seda läbi e-Valitsuse vaadatuna näitab elektrooniliselt teostatavate avaliku sektori teenuste osakaal, mis moodustab 70% ehk kolmandikul avaliku sektori organisatsioonidest - institutsioonidest omavad e-väljundit või e-teenust, näiteks e-Valimised, Justiitsministeeriumi poolt arendatava e-Toimiku (täpsema ülevaate saamiseks vt <http://www.just.ee/e-toimik>) või Sotsiaalministeeriumi poolt algatatud Digiloo (täpsema ülevaate saamiseks vt <http://www.digilugu.ee/portal/page/portal/Digilugu/EterviseProjektid>) projekt.

Kõik need ja mitmed teised e-teenused, eeldavad aga riigi poolset tehnoloogilist võimalust ja valmisolekut. Toetamaks antud riigipoolseid arenguid, leidsid rakendust projektid “PeaTee” ja “KülaTee”. Seega oli loodud ühelt poolt avaliku sektori

asutustele võimalus arendada e-teenuseid, teiselt poolt aga tagatud riigipoolne juurdepääs suurendamaks kodanike osalust ja kaasatust e-teenuste praktikates.

1.3 Osalus ja pseudoosalus

Mõistmaks osaluse definitsiooni tausta, tuleb vaadata selle ajaloolist kujunemist.

Osaluse definitsioonitsooni ümber defineerimisel on olnud kindlad ideoloogilised tagajärjed. Selline tähenduse lihtsustamine on teinud keerulisemaks inimeste vahelise osaluse eristamise erinevatel tasanditel ja intensiivsuste vahel. See on aidanud ähmastada vastuvõetamatuid ebahütlusi kaasaegsetes võimu struktuurides, nii meedia keskkonnas kui ka ühiskonnas üldisemalt, kus interaktsiooni ja osaluse ühendamine on teinud keerulisemaks näha, et kodanike poliitilised tegevused ning nende püüdlused tagada sotsiaalset ning kultuurilist kapitali uue meedia maailmas, ei ole aheldatud traditsioonilise poliitika valdkonda, vaid laieneb meie kultuuri ja meedia sfääri (Carpentier 2007:215).

Seega, kodanike püüded tagada oma sotsiaalne ning kultuuriline kapital ei ole seotud mitte niivõrd traditsioonilise poliitikaga, vaid püütakse enam liikuda oma eesmärkide kujutamisel-säilitamisel uute poliitilise valdkondade poole, kus avalike poliitikate toetamisel etendab olulist rolli osalus ja kaasamine ning traditsiooniline meedia on asendunud uue meedia sfääriga, ehk liigutakse võrguühiskonna suunas, mida saab vaadelda, kui uut kultuuri ja meedia sfääri.

Serveas defineerib osalust, kui avalikkuse suurimat kaasatust kommunikatsiooni süsteemis, mis hõlmab avalikkuse osalust kommunikatsioonisüsteemi loomisel, juhtimisel ning selle planeerimisel. Samas ei pruugi osalus olla midagi enam, kui avalikkuse esindatus otsustusprotsessis (Carpentier 2007 kaudu).

Lähtudes ja tuginedes mitmete teistele autoritele, olgu selleks siis eelpool mainitud Sarvaes või näiteks White ning Lewis, leiavad eelpool mainitud autorid, et osalus, kui selline, vaatleb otsestelt võimu jagunemist ja jaotumist (võimu ja kontrolli aspekt) ühiskonnas. Kodanikeühenduste osalust info- ja võrguühiskonnas võib tõlgendada, kui eesmärki laiendada kommunikatsioonikanalite hulka, omamaks võimalust

kontrollida - vaadelda võimu jagunemist ja jaotumist. Erinevus on vaid kanalis, kus traditsioonilised meediakanalid on asendunud uue meedia kanalitega.

Rääkides osalusest uue meedia sfääris, tuginedes Barberi definitsioonile läbi *Wrold Wide Webi* (edaspidi WWW) kontseptsiooni, siis WWW oli võrreldes traditsioonilise meediaga märkimisväärselt paljutõotav punktist punki interaktiivne kommunikatsioonivahend kodanikele, osaledes informatsioon leidmisel kui ka loomisel (Barber 1998:81, Carpentier 2007 kaudu).

Sarnased analüüsid viitavad potentsiaalselt kasuliku informatsiooni kasvule, mis esitavad väljakutse poliitilise hierarhia monopolile “kommunikatsiooni meedia” üle (Rheingold 1993:14, Carpentier 2007 kaudu); sotsiaalsele kapitalile ja tsiviilühiskonna tugevnemisele ning uue avaliku sfääri või “globaalse elektroonilise agoraa” avanemisele (Castells 2001:183, Carpentier 2007 kaudu).

Seega eeldab osalus info- ja võrguühiskonnas kodanikeühenduste aktiivset osalust, kus ühest küljest otsitakse, teistest küljest jällegi toodetakse informatsiooni.

Tuginedes viimasele Eesti Inimarengu Aruande peatükile “Avalike e-teenuste kasutamine ja ühiskonna elus interneti kaudu osalemine kui elukvaliteedi mõjutajana infoühiskonnas”, tõdetakse, et IKT potentsiaali demokraatia arengusse, on võimalik hinnata mitmeti. Ühest küljest on küsimus avaliku sektori poolt pakutavate e-teenuste paljususes ning kodanike osalus selles, teisest küljest tõdevad, antud uuringu koostajad, et avaliku sektori poolsed algatused e-rakenduste kasutamiseks, ei ole aga rahva seas leidnud populaarsust ega rakendatavust. Leitakse, et oluliselt suurem on kodanikeosalus valdkondades, mis ei vii e-osalusele ning kodaniku demokraatia arenguni. Antud uuringu autorid tõdevad ka, et vaid 7% kodanikest, kellel on väga suur poliitikahuvi osalevad (EIA 2008). Lähtudes eelpool toodust, tekib paratamatult küsimus, et kui antu iseloomustab kodanikeosalust e-teenuste tarbimisel, siis kas me võime tõlgendada ka kodanikeühenduste osalust e-teenuste tarbimisel ja osalemisel infoühiskonnas samadel tingimustel, saades sama laadsed tulemused?

Või võime oletada, tuginedes definitsioonile, et kodanikeühendused on aktiivsemad osalejad?

Osaluse vastandiks on pseudoosalus. Tuginedes Sherry R Arnsteini artiklile *A Ladder of Citizen Participation* (1969), mis käsitleb küll kodanike osalust, kuid on laiendatava ka kodanikeühenduste osalusele, märgib, et kodanike osalus on kategooriline termin kodanike võimule, mis lühidalt tähendab, et kodanikke saab kaasata olulistesse sotsiaalsetesse reformidesse, mis võimaldab neil saada kasu ja seeläbi rikastada ühiskonda (Arnstein 1969). Arnstin eristab antud artiklis kokku kaheksat osaluse vormi, mis omakorda on liigendatud kolme rühma – kodanike võim, pseudoosalus ja mitte osalus. Kui kodanike võim on osalus selle traditsioonilisel kujul, millele viitavad nii Carpentier, White või Lewis ning Barber ja mitte osalus, on osaluse passiivseim vorm, kus osalust, kui sellist ei toimugi, siis antud juhul keskendume Arnsteini osaluste rühmas pseudoosalusele. Tuginedes Arnsteinile, siis pseudoosalus kui selline, on “nõrgemate sotsiaalsete gruppide” võimalus olla kuulatud ja omada häält, kuid antud tingimuses puudub kodanikel võim kindlustamiseks ja saavutamaks tähelepanu võimukandjate poolt. Arnstein märgib, et pseudoosaluse kõrgeimaks vormiks on “rahustamine”, kus “nõrgematel sotsiaalsetel gruppidel” on võimalus nõustada - avaldada arvamust, kuid otsustusõigus kuulub neile, kelle käes on võim.

Seega, rääkides pseudoosalusest, räägime me osaluse vormist, kus realselt osalust, kui sellist ei toimu, kus näiliselt nn “nõrgemad sotsiaalsed grupid” küll kaasatakse, aga osalust selle traditsioonilises mõistes aset ei leia.

1.4 Kaasamine

Rääkides kaasamisest, räägime osaluse protsessist. Võime väita, et ilma kaasamiseta ei ole ka osalust.

Mikko Lagerspetz defineerib 2007.aasta Kodanikuühiskonna sõnastikus kaasamist, kui ühenduste tegevust, eesmärgiga paremini rakenda ja aktiveerida oma liikmeskonda ja sihtrühma, tagamaks eesmärkide teostumise ja otsustamise nende üle. Lagerspetzi poolt antud teine definitsioon, defineerib kaasamist, kui

avaliku võimu või äriettevõtte tegevust, mille sihiks on anda kodanikele või neid esindatavale ühendustele võimalus osaleda neid mõjutavate otsuste tegemisel, sh. õigusloomes. Kaasamise abil on võimalik edendada

osalusdemokraatiat ja samas paranda otsuste kvaliteeti. /.../ (Lagerspetz 2007:6-7)

Kaasamise kontseptsioon on väljatöötud Riigikantselei ning ministeeriumite koostöös Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsiooni (edaspidi EKAK) raames, mis näeb ette avaliku võimu kaasamist edendamaks osalusdemokraatiat ja parendamaks otsuste kvaliteeti, millisele viitab ka Lagerspetz.

Et kaasamise protsess kulgeks eesmärgipäraselt, on väljatöötatud kaheksa etapiline nn kaasamise hea tava.

Kaasamise etapid:

Eesmärk – selgus, lihtsus, tulemus ja mõjude hinnang lähteülesandes;

Osapooled – keda kaasatakse, arvestatakse osapoolte vajadusi ja eripärasid;

Kaasamine varajases etapis – osapoolte kaasamine võimalikult varajases etapis, kogu protsessi vältel, informeerimine, konsultatsiooni kestvus vähemalt 4 nädalat, mida vajadusel kas lühendatakse või pikendatakse;

Kava – põhjalik kaasamise kava, mis on sõltuvuses loodava eelnõu mahust;

Kommunikatsioon – vajaduse määratlemine – kas kaasata laiemat avalikkust või huvigruppe, lihtsustatud juurdepääs dokumentidele;

Vahekokkuvõte – vahekokkuvõtte tagasisidest, korrigeerimine, kaasamises osalenud osapoolte teavitamine. Eesmärgiks on anda hinnang kaasamise protsessile – kas protsess kulges tõrgeteta ja eesmärgi päraselt?;

Tulemustest teavitamine – koondvastus koos põhjendusega nii aktsepteeritud kui mitte aktsepteeritud ettepanekutega. Tulemustest teavitatakse hiljemalt 30 päeva jooksul peale konsultatsiooni lõppu. Võimalikult mitmekesine kommunikatsioonikanalite valik;

Hindamine – kaasamine ja selle rakendamisele annavad hinnangu kõik osapooled. Analüüsitakse nii protsessi kui ka tulemust (Valitsuse Kommunikatsioonibüroo).

2 Probleemipüstitus ja objekti tutvustus

Käesolevas peatükis esitan probleemipüstituse, tutvustan uurimisobjekti ning esitan uurimisküsimused ning peamised hüpoteesid.

2.1 Probleemipüstitus

Lähtudes taasiseseisvumise ajast alguse saanud kiiretele arengutele ühiskonnas, mis on soodustanud laiemalt kogu ühiskonna arengut, sealhulgas kodaniku-, info- ja võrguühiskonna arengut ning millest omakorda, tingituna neist kiirest arengutest, on esile kerkinud mitmeid uusi ning seni käsitlemata probleeme. Esmalt vaadeldakse antud töö raames info- ja võrguühiskonna, kodanikuühiskonna, osaluse ja kaasamise omavahelisi seoseid, kodanikeühenduste IKT kasutusest ning teiseks, kas IKT arengud on kuidagi ja kui jah, siis kuidas, mõjutanud osalust ja kaasamist.

Lähtudes TNS Emori poolt Riigi Infosüsteemidele (RISO) esitatud statistikast on Eestis 66% internetikasutajaid ehk ligikaudu 689 000 inimest, vanuses 15-74-aastat. Eesti ettevõtetest on internetiga (püsiühendusega) varustatud 98%, vaid 2% puudub internetiühendus (Emor 2008). Tulenevalt antust võime tõdeda, et Eesti oma infoühiskonnaalaste arengutega on olnud edukas ning võib olla eeskujuks nii mitmelegi Euroopa Liidu liikmesriigile.

Kui vaadata Eesti kodanikuühiskonna arenguid siis võime tõdeda, lähtudes mitte niivõrd ajaloolisest kujunemisest - protsessidest, vaid pigem kodanikühenduste arvust, so mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (eksisteerivad veel seltsingud, kuid tingituna vajadusest antud ühenduse tüüpi mitte registreerida, puudub autoril ülevaade seltsingute hulgast/arvust), et nagu infoühiskonna areng, nii on olnud edukas ka Eesti kodanikuühiskonna, enne kõike kodanikühenduste areng. Rahva omaalgatuslik tahe on pigem tugev ja siduv.

Kolmanda probleemina püstitame ning esitame küsimused – mis on osalus ja mis on kaasamine? Kas ja kuidas on need seotud info-, kodaniku- ja võrguühiskonnaga? Nii osalus kui ka kaasamine, on kaks mõistet, mida taasiseseisvunud Eesti on viimastel aastale seostatud valdavalt kodanikuühiskonnaga, nende osalusega ja kaasatusega seadusloomes eesmärgiga saavutada parim kvaliteetne tulemus. Nii osaluse kui ka kaasamise mõiste on tänaseks juurdunud sügavalt ühiskonna erinevatesse sfääridesse

ning leidnud laialdast kasutust, seega jääb ülesse küsimus, kuidas kodanikeühendused osalevad info- ja võrguühiskonnas.

2.2 Uurimisküsimused ja hüpoteesid

Järgnevas peatükis on esitatud peamised uurimisküsimused ning uurija poolsed hüpoteesid kodanikeühenduste osalusest ja kaasatusest info- ja võrguühiskonnas.

Uurimisküsimused:

- Kas, miks ja mil viisil osalevad kodanikeühendused info- ja võrguühiskonnas?
- Kas kodanikeühenduste osaluse näol võime eristada tulenevalt nende osalusest info- ja võrguühiskonnas nende aktiivsust või passiivsust?
- Milline on kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas – kas see on võimalus kaasa rääkida osalemaks otsustamises või nähakse selles vaid tehnoloogiat?
- Kas kodanikeühenduste osalust info- ja võrguühiskonnas võib vaadelda, kui osalust või on tegemist pigem pseudoosalusega?
- Kas kodanikeühendustel on huvi olla kaasatud? Kas tegemist on pigem võimaluse või kohustusega? Milliseid kanaleid kasutatakse, et olla osaleja ja olla kaasatud?

Tulenevalt eelpool esitatud uurimisküsimustest esitan järgnevad hüpoteesid:

- Kodanikeühendused osalevad infoühiskonnas, seda nii interneti kui ka traditsioonilistel viisil, eesmärgiga lihtsustada oma tööd.
- Kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas on aktiivne.
- Kodanikeühenduste osaluses nähakse võimalust kaasa rääkida otsustes ja olla kaasatud.
- Kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas on osalus.
- Kodanikeühendustel on huvi olla kaasatud, selles nähakse võimalust.
- Kodanikeühenduste osaluse peamiseks kanaliks on internet.

3 Metoodika ja valim

Käesolevas osas on esitatud ülevaade uuringu läbiviimiseks kasutatud metoodikast, antud metoodikale iseloomulikest omadustest. Antud on ka autori poolne kriitiline ülevaade metoodika rakendamise kohta käesoleva uuringu raames. Lisaks on esitatud ülevaade valimist ning selle koostamise põhimõtetest antud uuringuks.

Alljärgnevas peatükis on ühtlasi antud selgitus, millistele küsimustele tuginedes on tehtud järeldused uurimisküsimustele ja hüpoteesidele vastamisel.

3.1 Metoodika kirjeldus

Uuringu läbiviimiseks kasutati formaliseeritud küsitluse meetod. Antud uurimismeetodil on nii plussid kui ka miinused – rääkides plussidest, on antud meetodi eeliseks kiirus, odavus, võrreldavust tagav ning sobib hästi selgitamiseks arvamusid ja hoiakuid. Samas on meetodi miinuseks aga respondentide kalduvus vastama “nii nagu peab” või pealiskaudselt, ei sobi tulevaste käitumiste prognoosimiseks ning võib suruda peale uurija arvamust.

Standardiseeritud küsitluse meetodil on lai rakendusala eelkõige meedia- ja kommunikatsiooni uuringutes, ennekõike tingituna metoodikale iseloomulikest tugevatest külgedest – küsitluse esinduslikkus tagab kogu auditooriumi ootusi ja eelistusi, võimaldab siduda erinevaid valdkondi, meediakasutust üldiste huvidega ja kogemustega. Antud uuringu raames on vaatluse all uue meedia kasutus ja info- ning võrguühiskonna poolt pakutavate võimaluste/e-teenuste kasutus läbi IKT. Samas nagu eelpool öeldud on antud metoodikal ka miinuseid – vajab täiendamist kas kordusuuringutega või teiste meetoditega, näiteks fookusgrupiga (Vihalemm 2004).

Lähtudes uuringu eesmärkidest leiab antud töö autor, et standardiseeritud küsitluse meetod on efektiivselt meetod leidmaks vastused uurimisküsimustele, mis käesoleva bakalaureusetöö raames on esitatud.

Küsitlus viidi läbi *online* keskkonnas, kahe nädala jooksul, 25.03 – 05.04.2009, aadressil:

http://www.surveymonkey.com/s.aspx?sm=mti0COdoK24RFhSiZGcOPg_3d_3d.

Standardiseeritud küsitluse kava on esitatud nii alljärgnevas alapeatükis kui ka Lisa 1. Standardiseeritud küsitluse kava raames.

Käesolevas osas on esitatud ülevaade, millistele küsimustele tuginedi antud bakalaureusetöö raames esitatud uurimisküsimuste ja hüpoteesides vastamisel.

Nii uurimisküsimustele kui ka hüpoteesidele vastamisel on tuginedud minu poolt koostatud formaliseeritud küsitluses esitatud küsimustele, mis on jaotatud kolme ossa, millest 1. osas on esitatud küsimused IKT kohta, 2. osas esitatud küsimused osaluse ja kaasamise kohta info- ja võrguühiskonnas ning 3. osas esitatud küsimused organisatsiooni kohta. Tuginedes kolmest blokist kahele esimesele, siis seal esitatud küsimused on ühtlasi aluseks andmaks vastused kodanikeühenduste osaluse ja kaasatuse kohta info- ja võrguühiskonnas.

Nii uurimisküsimustele kui ka hüpoteesidele vastamisel on lähtunud peamiselt küsitluse esimeses ja teises osas toodud küsimustest, mitmel juhul on uurimisküsimusele või hüpoteesile vastamisel lähtud kahest või enamast küsimusest.

Võin üldistatult öelda, et hindamaks kodanikeühenduste osalust infoühiskonnas, on käesolevas bakalaureusetöös aluseks võetud küsimused, mis ühest küljest puudutavad ühenduste igapäevast osalust ja IKT vahendite kasutust ning teisest küljest avaliku sektori poolt pakutavate e-teenuste kasutust ning hinnanguid osalusele ja selle rollile.

3.2 Standardiseeritud küsitluse kava

Alljärgnevas peatükis on esitatud standardiseeritud küsitluse kava, kus on esitatud nii uuringu teoreetilised, metodoloogilised ning rakenduslikud kui ka sondeerivad, kirjeldavad, seletavad ja prognoosivad eesmärgid.

- Uuringu teoreetilised eesmärgid – alljärgneva uuringu teoreetiline eesmärk on saada ülevaade, kuidas kodanikeühendused mõtestavad oma osalust ja kaasamist info- ja võrguühiskonnas, kas nende osaluse näol, kasutades selleks uue meedia mitmekülgeid võimalusi, on tegemist reaalse osalusega või on tegemist pigem pseudoosalusega, kus näiliselt kodanikeühendused küll osalevad, kuid realselt osalust, kui sellist ei toimu - või ei ole eesmärgipärastatud oma osaluse eesmärki võrguühiskonnas.

- Uuringu metodoloogilised ja rakenduslikud eesmärgid – uuringu metodoloogilised ning rakenduslikud eesmärgid aitavad mõista, kas ja kui jah, siis kuidas erinevad IKT alased lahendused on mõjutanud või mõjutavad kodanikeühenduste osalust uue meedia keskkonnas; millest on tingitud kodanikeühenduste osalusaktiivsus või -passiivsus ja kas IKT on andnud ühendustele uusi võimalusi või eelistatakse pigem osaleda traditsioonilisel viisil.
- Sondeerivad, kirjeldavad, seletavad ja prognoosivad eesmärgid – eesmärgiks selgitada, mil viisil avaldab IKT kodanikeühenduste osalusele mõju, kas avaliku sektori poolt pakutavate teenuste osakaal on piisav, tagamaks organisatsioonide osalust infoühiskonnas või millised on e-teenused, millesse riik peaks panustama, aktiveerimaks kodanikeühendusi ja seeläbi näiteks kodanikkonda. Millised on edasised võimalikud arengu suunad kodanikeühenduste IKT kasutuses ning seeläbi kodanikeühenduste osaluses ja kaasatuses info- ja võrguühiskonnas.

3.3 Metoodika kriitika

Alljärgnevas peatükis on esitatud laiendatud metoodika kriitika, tuginedes minu poolt kasutatud leidnud meetodile antud bakalaureusetöö emiirilise andmestiku kogumisel.

Nagu eelpool öeldud on formaliseeritud küsitlus meetodina efektiivne, kiire ning laia rakendusala, samas, aga esineb ka miinuseid.

Tuginedes minu poolt läbiviidud ja koostatud formaliseeritud küsitlusele võib tõdeda, et meetod on küll lihtne ja mugav, seda enne kõike uurijale, aga *online* keskkonnas paiknev küsimustik võib olla vastajale mõnevõrra ebamugav. Kui vaadata antud uuringu valimit ning tehes järeldusi antust, ei pruugi see tagada kogu valimi osalust antud uuringus. Seda võib tõdeda, tuginedes ka alljärgnevatele peatükkidele (vt. peatükid 4; 4.1; 4.2 etc), kus 98 uuringus osalema kutsutud organisatsioonist osales käesolevas uuringus 62 ühendust ning kui tugineda empiirilise uuringu ja analüüsi tulemuste osas toodule siis võib tõdeda, et kuigi antud uuringule ja selle raames läbiviidud *online* küsitlusele vastas 62 organisatsiooni, ei ole kõik 62 ühendust vastanud kõigile küsimustele, vaid on küsimustest üle liigutud ja jäetud vastamata. Tulenevalt antust võib ja saab järeldada, et meetod küll ise enesest on antud uuringu

läbiviimiseks sobilik, ei pruugi *online* vorm olla just parim, puudub juurdepääs või tehnoloogiline valmisolek või puudub kodanikeühendustel tahe olla osaletud ja kaasatud, vt joonealust märkust number 8. Võib vaid oletada, et kui antud küsimustik oleks esitatud paber kandjal ning esitatud organisatsioonidele vastamiseks ning leppides sealjuures kokku küsimustiku tagastamise tähtaja, oleks olnud võimalik kaasata antud uuringusse kõik 98 organisatsiooni, mis omakorda oleks andnud märksa täpsema ja laiemat ülevaate kodanikeühenduste osalusest ja kaasatustest info- ja võrguühiskonnas.

Tuginedes käesolevale uuringule, milles kutsuti osalema 98 organisatsiooni ning milles realselt osales 62 ühendust võime järeldada, et osalesid aktiivsematest aktiivsemad. Tulenevalt antust võib omakorda järeldada, et kas organisatsioonidel puudub huvi või on tegemist pigem passiivsete osalejatega kui aktiivsetega või puudub neil pigem tehnoloogiline valmisolek ja juurdepääs, mis omakorda muudab keeruliseks ühenduste osaluse ja kaasatuse antud uuringusse. Pigem passiivne osalus antud uuringus võib olla põhjendatud ka uuringu meetodist.

Eelpool toodud plussidest kui ka miinustest kõnelevad mitmed rahvusvahelised uuringud. Tuginedes Gi Woogn Yuni ja Craig W. Trumbo artiklile *Comperative response to a Survey Executed by Post, E-mail & Web Form* (2000) ning Kevin B. Wrighti artiklile *Researching Internet-Based Populations: Advantages and Disadvantages of Online Survey Researc, Online Questionnaire Authoring Software Packages, and Web Survey Services* (2005) tõdevad artiklite autorid, et IKT-d on loonud mitmeid uusi alternatiivseid uuringu võimalusi, samas aga loonud uusi probleeme. Wright toob oma artiklis välja eelistena juurdepääsu unikaalsele elanikkonnale, uuringutele kuluvale ajale ning selle vähese maksumuse, viimase osas aga soovivad Yuni & Trumbo kalkuleerida siiski *online* küsitluse maksumuse üle (Wright 2005; Yun & Trumbo 2000).

Miinusena toob Wright välja nii valimi kui ka juurdepääsu küsimused (Wright 2005). Yungi ja Trumbo kriitiliseks kohaks *online* küsitluste puhul on lisaks Wrighti toodud valimile ka kogutud andmestiku kvaliteet, reageerimis kiirus ja geograafiline eelis, eetilised küsimused ning tehnoliigilised probleemid.

3.4 Valimi moodustamine ja kirjeldus

Valimi moodustamisel on lähtunud eesmärgist saavutada võimalikult lai ja mitmekesine sihtrühm. Tulenevalt antust, on kaasatud alljärgnevalt läbiviidavasse uuringusse Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu (EMSL) liikmed, n=98. Samas on antud valimi kriitiliseks kohaks tõsiasi, et EMSL-i liikmeid võib ja saab vaadata, kui aktiivsematest aktiivsemat osa Eesti kodanikeühendustest.

Valimi moodustamisel on lähtunud EMSLi liikmete nimekirjast, aadressil <http://www.ngo.ee/649>

Liidu liikmete e-posti aadressile saadeti meil, milles tutvustati läbiviidava uuringu laiemat eesmärki, rakendusala ning suunati edasi küsitlusele.

Valimile saadeti kaks meeldetuletust, nädal enne küsitluse lõppu, so 30.03.2009 ning viimase nädala keskel, so 02.04.2009.

4 Empiirilise uuringu ja analüüsi tulemused

Alljärgnevas peatükis esitatakse empiirilise uuringu ja analüüsi tulemused kahes osas, tuginedes läbiviidud uuringu jooksul kogutud andmetele. Järgnevates peatükkides annan ülevaate kodanikeühenduste osalusest info- ja võrguühiskonnas, mis on antud töö autori edasiarendus seminaritööle, kus vaadeldi kodanikeühenduste, osaluse ja kaasamise, info- ja võrguühiskonna definitsioone ning mille peamisteks küsimusteks said – kas, miks ja mil viisil kodanikeühendused osalevad infoühiskonnas?

Antud küsimustikule vastas kahe nädala jooksul 98 organisatsioonist 62 ühendust, mis moodustab 63,3%, millest 27 olid mittetulundusühingud (moodustades 43,6%) ning 7 sihtasutused (11,3%). 28 organisatsiooni puhul on organisatsiooni tüüp jäetud täpsustamata. Tuginedes uuringu raames kogutud infole, võib tõdeda, et valdav enamik organisatsioonidest ning nende töötajatest kasutab arvutit. Küsitlusel osalenute vastustest võib tõdeda, et arvuti töökohad on olemas nii organisatsiooni kontoris kui ka kasutakse mujal.

Uuringu esimeses osas – info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad (IKT) esitatakse andmed, mis käsitlevad kodanikeühenduste osalust info- ja võrguühiskonnas, läbi interneti, sealhulgas e-posti kasutuse. Antud ülevaade on esitatud peatükis 4.1 Kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas.

Uuringu teises osas analüüsin, kuid võrd ollakse rahul olemas olevate e-teenustega, mis on nende kasutamise eesmärk. Antud ülevaade on esitatud peatükis 4.2. Kodanikeühendused ja e-teenused.

Uuringu viimases, so kolmandas osas, analüüsin osaluse ja kaasamisega seotud küsimusi. Kuivõrd aktiivselt või passiivselt kasutatakse erinevaid IKT võimalusi, milliseid kanaleid kasutatakse lisaks IKT võimalustele, et olla osaletud ja kaasatud, kas IKT on soodustanud osalust ja kaasatust või on liigne IKT kasutamine hoopis põhjutanud olukorra, kus kodanikeühendused küll osalevad, kuid tegemist on pigem näilise osalusega ehk me saame rääkida pseudoosalusest.

4.1 Kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas

Kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas läbi interneti kasutuse, sh e-posti kasutuse ning e-teenuste kaudu.

Tabel 1. Kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas (n=62)³

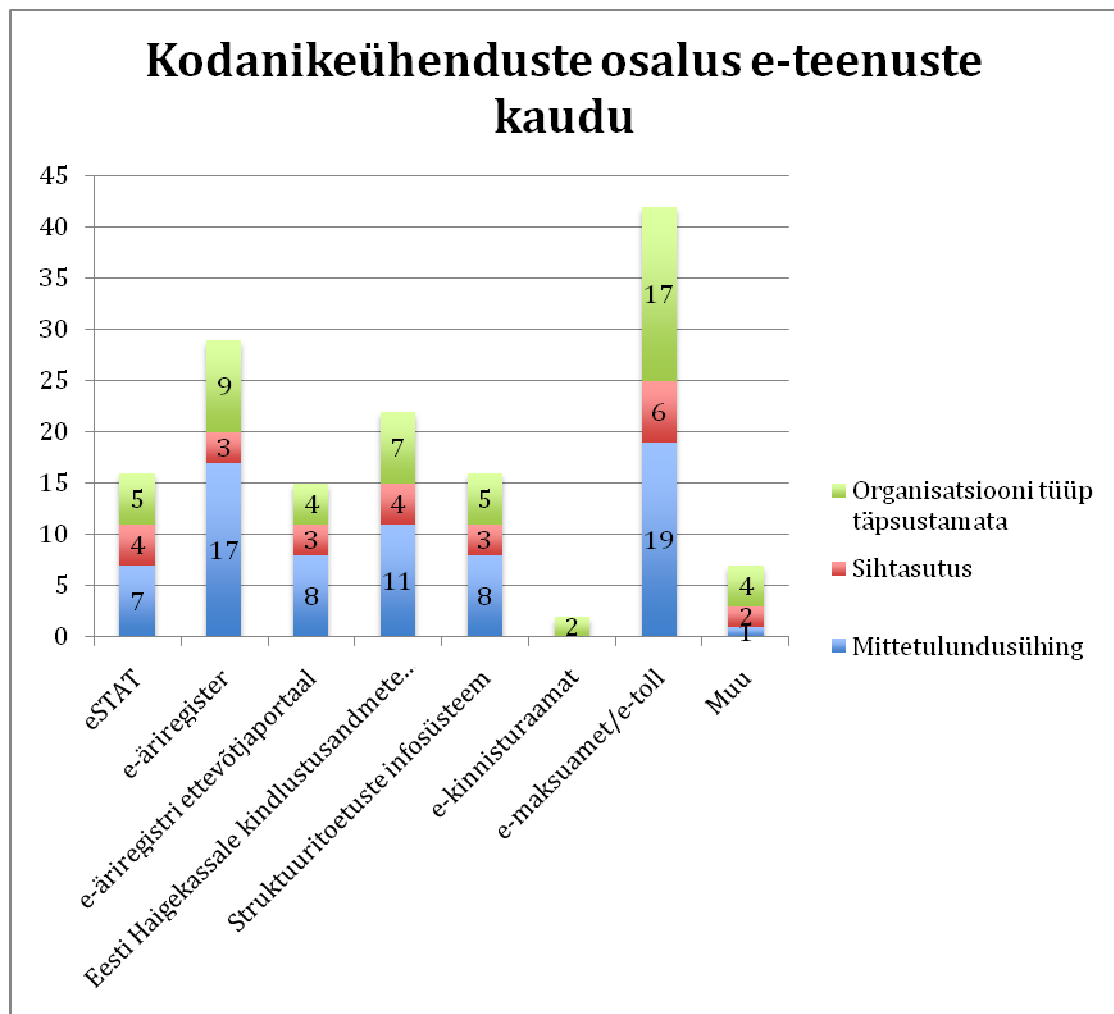
Kui tihti kasutate interneti, sealhulgas e-posti?	Kui tihti kasutate interneti, sealhulgas e-posti?		
	2-3 korda nädalas	Igapäev aselt	Üldkokku võte
Organisatsiooni tüüp			
Mittetulundusühing	25	2	27
Sihtasutus	7		7
Organisatsiooni tüüp täpsustamata	27	1	28
Üldkokkuvõte	59	3	62

95% (n=59) vastanute, leidis vastates küsimusele “*Kui tihti kasutate interneti, sealhulgas e-posti?*”, et nad on igapäevased kasutajad, vaid 5% vastanute väitis, et nad kasutavad interneti, sh e-posti 2-3 korda nädalas.

4.2 Kodanikeühendused ja e-teenused

Käesoleva bakalaureusetöö raames läbiviidud uuringu teises peatükis vaatleme kodanikeühenduste e-teenuste kasutust. Milliseid avaliku sektori poolt pakutavaid e-teenuseid kasutatakse ja miks kasutatakse? Milline on hinnang antud e-teenustele? Tulenevalt antust saame vaadelda, kuidas aktiivselt või passiivselt kasutatakse avaliku sektori poolt pakutavaid e-teenuseid, millest omakorda võib anda hinnangu kodanikeühenduste osalusele ja kaasatusele info- ja võrguühiskonnas.

³ Sulgudes toodu arv (näiteks n=62) tähistab antud küsimusele vastanud organisatsioonide arvu.

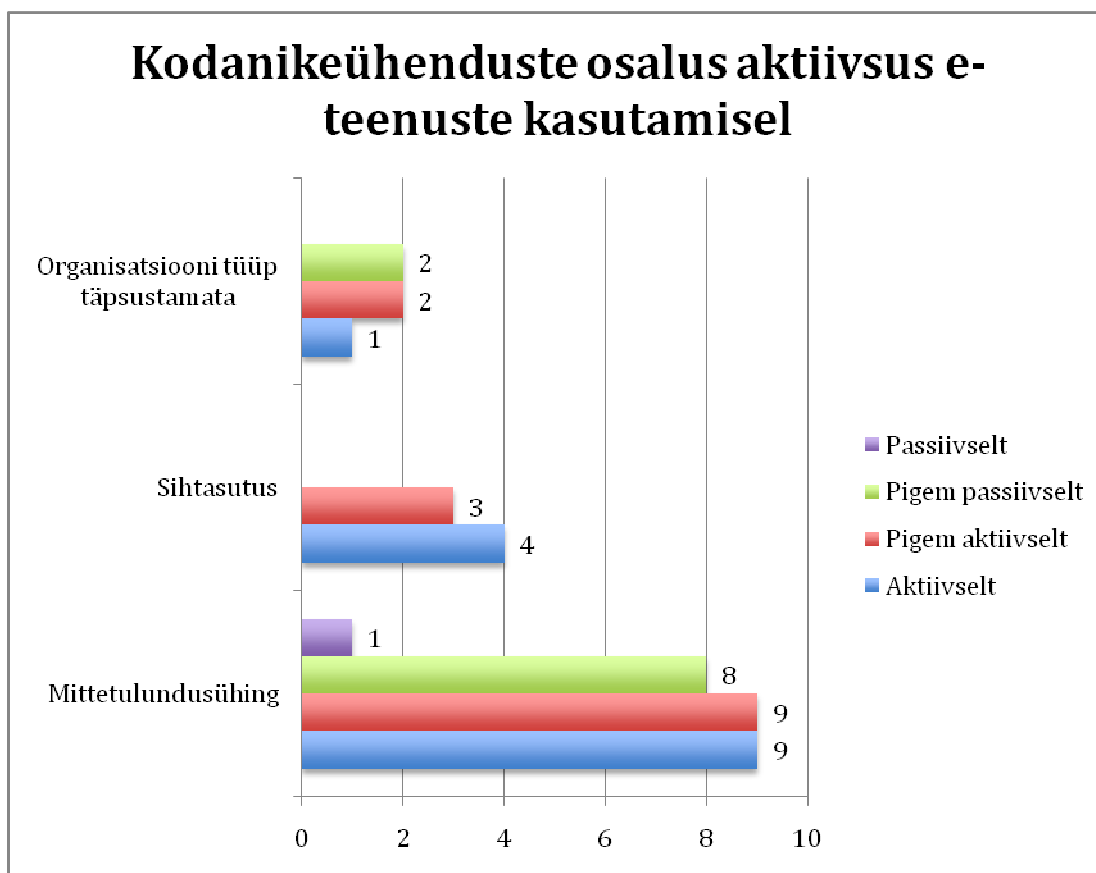
Joonis 7. Kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas e-teenuste kaudu (n=53)

Antud küsimusele vastas küsitluses osalenud 62 organisatsioonist 53 ühendust. Kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas läbi e-teenuste, võime tõdeda, et enim kasutatust leidnud avaliku sektori poolt pakutav teenus, mida kodanikeühendused, olgu nendeks siis kas MTÜ-d või sihtasutused, on e-maksuamet/e-toll, vastavalt 19 MTÜ-d ja 6 sihtasutust, 17 juhul on organisatsiooni tüüp jäetud täpsustamata. Mittetulundusühingute puhul võime tähendada aktiivselt osalust infoühiskonnas e-teenuste kaudu läbi e-äriregistri (17) ja Eesti Haigekassale kindlustusandmete esitamine, vastavalt 11 mittetulundusühingut.

Nii MTÜ-de kui ka sihtasutuste puhul ei ole kasutamist leidnud e-kinnistusraamat.

Tuginedes joonis 7. “Kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas e-teenuste kaudu“ võib tõdeda, et kodanikeühendused, ennekõike MTÜ-d kasutavad avaliku sektori

poolt pakutavaid e-teenuseid võrdlemisi aktiivselt. Aktiivsele kasutusele viitab ka joonis 8. Kodanikeühenduste aktiivsus-passiivsus e-teenuste kasutamisel.

Joonis 8. Kodanikeühenduste aktiivsus-passiivsus e-teenuste kasutamisel (n=39)

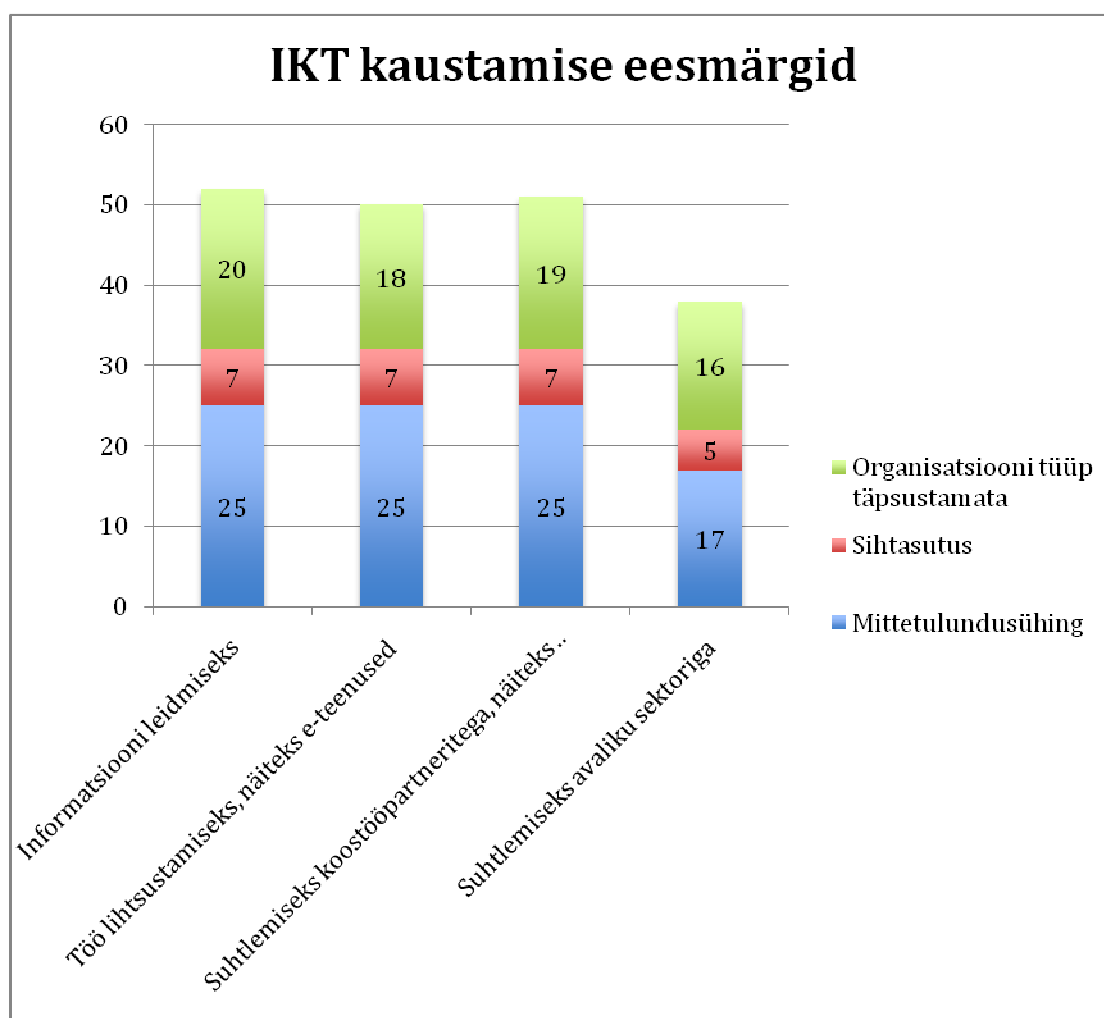
Antud küsimusele vastas ühtekokku 39 organisatsiooni, kellest, 27 olid MTÜ-d, 7 sihtasutused ning 5-l juhul on organisatsiooni tüüp jäetud täpsustamata. Tulenevalt antust võime järeldada, et 57% sihtasutustest ning 33% MTÜ-dest leidsid, et nad on aktiivsed osalejad kasutades e-teenuseid. Pigem aktiivselt osaleb e-teenuste kasutamisel vastavalt 43% sihtasutustest ning 33% MTÜ-dest. Mittetulundusühingute puhul võime tähendada ka pigem passiivset või passiivset osalust e-teenuste kasutamisel, vastavad näitajad 30% ja 4%. Kui vaadata kodanikeühenduste osalust internetis, kasutades selleks wikit, Facebooki, Orkuti, blogi või muid veebipõhiseid kogukondi, siis võime tõdeda, et nii sihtasutused kui ka mittetulundusühingud on pigem passiivsed või passiivsed osalejad, vt. Joonis 10. Kodanikeühenduste aktiivsus-passiivsus kasutades wikit, blogi, muid veebipõhiseid kogukondi, peatükk 4.3 Osalus ja kaasatus.

Tabel 2. Rahulolu e-teenustega (n=42)

Teenus	Organisatsiooni tüüp	Hinne 5 pallisel skaalal					Keskmine	
		1	2	3	4	5		
	Mittetulundusühing	3		3	3	3	3,25	
eSTAT	Sihtasutus				3		4	
	Organisatsiooni tüüp täpsustamata			1	2		3,67	
	Mittetulundusühing			4	8	3	3,94	
e-äriregister	Sihtasutus				2	1	4,34	
	Organisatsiooni tüüp täpsustamata			1	2	1	4	
	Mittetulundusühing			5	4	5	4	
e-äriregistri ettevõtjaportaal	Sihtasutus			1	2	1	4	
	Organisatsiooni tüüp täpsustamata							
	Mittetulundusühing			1	5	8	3	3,77
Eesti Haigekassale kindlustusandmete esitamine	Sihtasutus				1	3	4,75	
	Organisatsiooni tüüp täpsustamata			1			3	
	Mittetulundusühing			2	1	5	3,38	
Struktuuritoetuste infosüsteem	Sihtasutus				1	2	3,67	
	Organisatsiooni tüüp täpsustamata				1	1	3,5	
	Mittetulundusühing			1	1	3	3,4	
e-kinnistusraamat	Sihtasutus							
	Organisatsiooni tüüp täpsustamata					1	4	
	Mittetulundusühing	1	1	3	1	3	4	3,82
e-maksuamet	Sihtasutus				2	3	4,6	
	Organisatsiooni tüüp täpsustamata			2	3	2	4	
	Mittetulundusühing	1		1	1	1	3,25	
Muu	Sihtasutus				1		4	
	Organisatsiooni tüüp täpsustamata				1		4	

Eelpool toodud küsimusele vastanud 42-st organisatsioonist 27 olid MTÜ-d, 8 juhul oli organisatsiooni tüüp jäetud täpsustamata ning 7 olid sihtasutused.

Kui vaadata, kui võrd rahul on kodanikeühendused olemasolevate avaliku sektori poolt pakutavate e-teenustega, siis võib tõdeda, et kodanikeühendused – olgu siis need kas MTÜ-d või sihtasutused, on valdavalt riigi poolt pakutavate e-teenustega rahul. Kui võtta aluseks, et keskmine hinne 5 (kus 1 – mitte rahul, 2 – pigem mitte rahul, 3 – rahuldav, 4 – pigem rahul, 5 – väga rahul) pallisel skaalal oleks 3 palli, siis tuginedes tabel 2. Rahulolu e-teenustega: selgub, et enamike e-teenuste puhul on rahulolu keskmisest kõrgem. Seega võib tõdeda, et enamus kodanikeühendustest on avaliku sektori e-teenuseid hinnanud kas rahuldavalt või pigem rahul olevaks.

Joonis 9. IKT kasutamise eesmärgid (n=54)

Antud küsimusele vastas 62-st küsitlusel osalenud organisatsioonist 54 organisatsiooni, millest 27 olid MTÜ-d, 7 sihtasutused ning 20 organisatsiooni ei täpsustanud oma tüüpi.

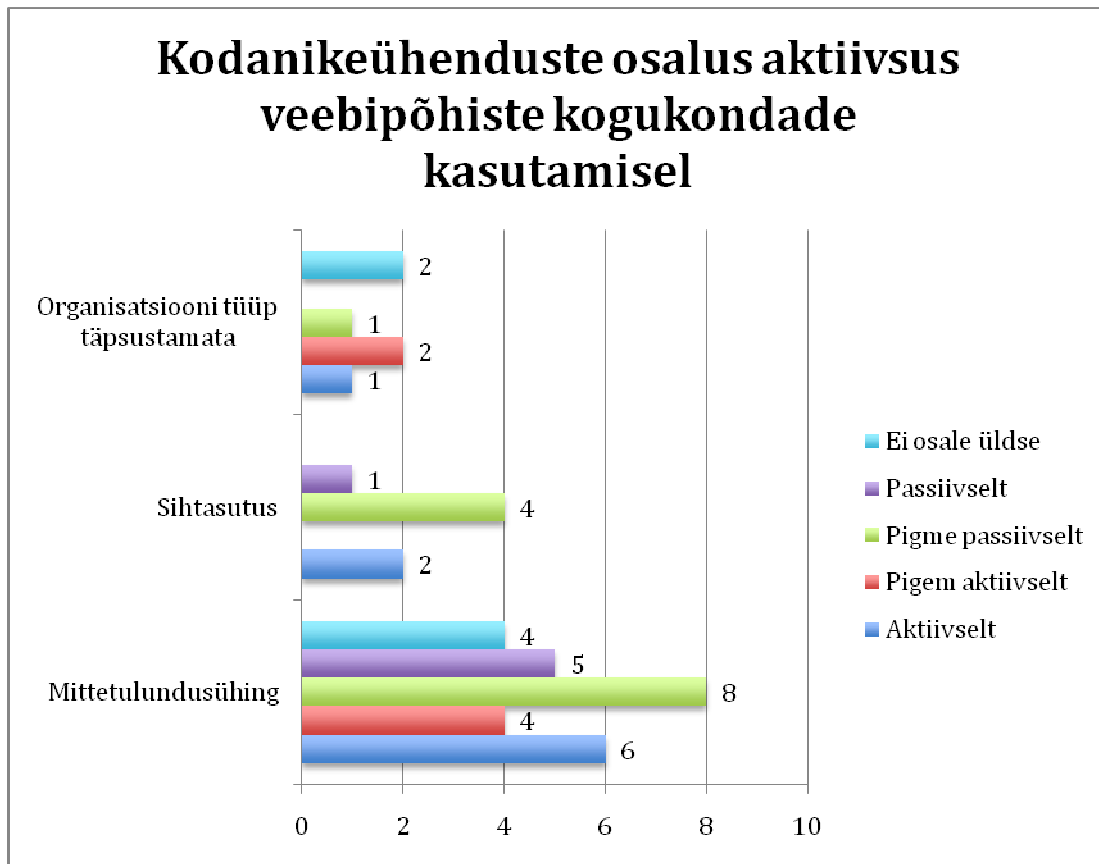
Tuginedes eelpool toodule, võime tõdeda, et kodanikeühenduste IKT kasutamise eesmärgid on sõltumata organisatsiooni tüübist, olgu siis selleks kas MTÜ või sihtasutus, sarnased. Valdavalt kasutavad nii MTÜ-d kui ka sihtasutused IKT-d leidmaks informatsiooni, e-teenuseid lihtsustamaks oma tööd või suhtlemiseks koostööpartneritega (MTÜ-d, sihtasutused, kasutuseorganisatsioonidega). Mõnevõrra vähem on leidnud IKT rakendust suhtlemiseks avaliku sektoriga, kus 63% vastanud MTÜ-dest leiavad, et nad kasutavad IKT-d suhtlemiseks avaliku sektoriga ning 71% sihtasutustest.

Samas tõdevad uuringus osalenud organisatsioonid, vastates küsimusele “*Milliseid e-teenuseid oleks Teie arvates MTÜ-dele, sihtasutustele tarvis?*”, et puuduvad andmebaasid, kust oleks võimalik saada ülevaade olemasolevatest MTÜ-dele ja sihtasutustele suunatud andmebaasidest, leitakse et puudu on vabavarana kasutatavad päringusüsteemid või on KOV-ga suhtlemisel e-võimalused väikesed. Info leidmiseks-saamiseks tõdevad ühendused, et vaja oleks “*head toimivat portaali teemavaldkondade kaupa (R43, MTÜ)⁴: rahastamine, koostöö, noored /.../, et soodustada informeeritust ja koostööd või regionaalseid portaale (R35, MTÜ); et kaasäräkida, peaks vallarahvas varakult ette teadma planeeritavate vallavolikogude istungite sisust (R54, MTÜ)*” või näiteks on välja toodud, et statistika peaks olema lihtsamini kättesaadav.

4.3 Osalus ja kaasatus

Alljärgneva osa eesmärgiks on anda ülevaade kodanikeühenduste eesmärkidest ja põhjustest miks osaletakse info- ja võrguühiskonnas. Kas eesmärk on parim kvaliteetne tulemus seadusloomes, kas ja kui jah, siis kas kodanikeühenduste osalus, on osalus selle reaalsel kujul või on kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas pigem pseudoosalus?

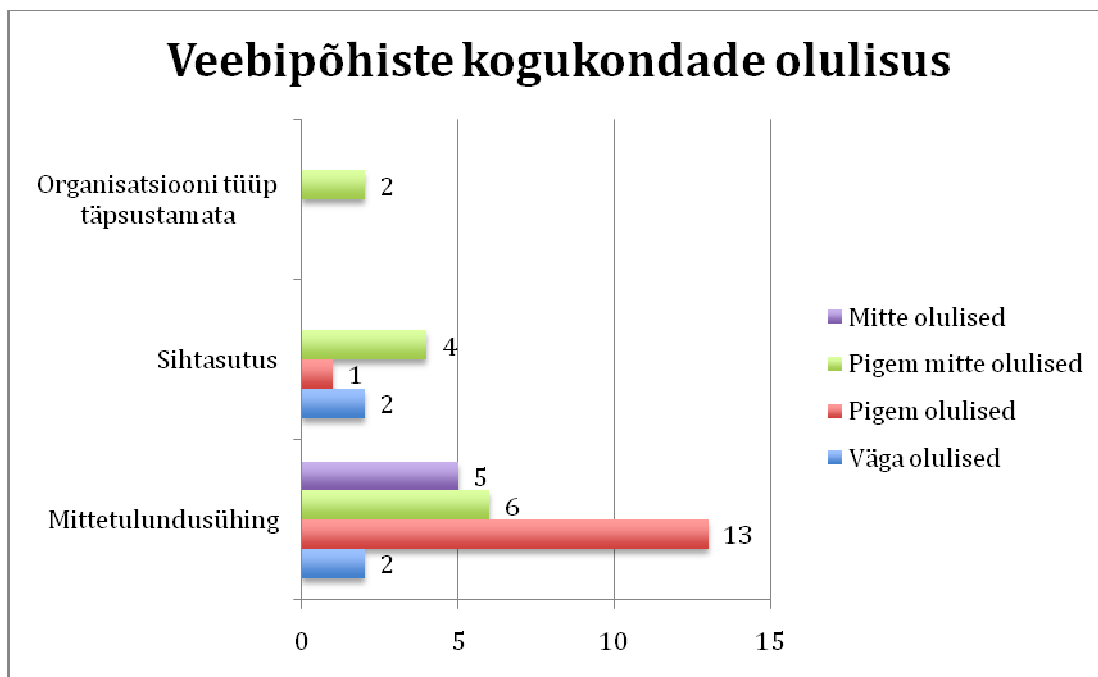
⁴ Sulgudes toodu arv (näiteks R43, MTÜ), näitab küsitlusele vastanu järjekorranumbrit ning organisatsiooni tüüpi.

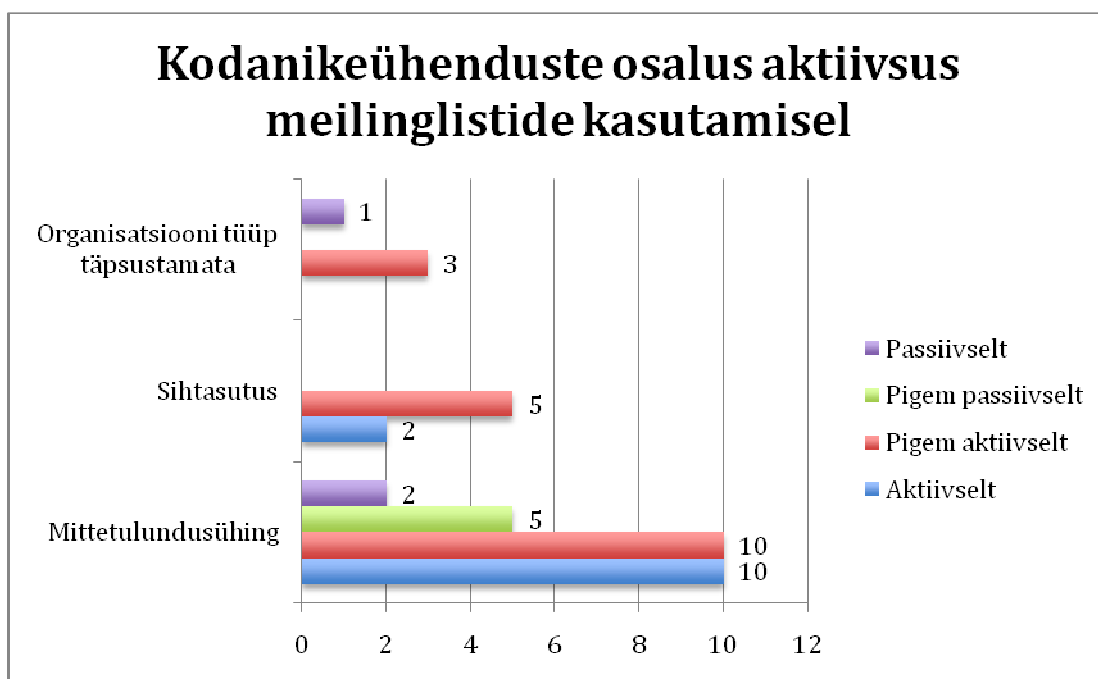
Joonis 10. Kodanikeühenduste aktiivsus-passiivsus kasutades wikit, blogi, muid veebipõhiseid kogukondi (n=40).

Antud küsimusele vastas 62st uuringus osalenud organisatsioonist 40, millest 27 olid MTÜ-d, 7 sihtasutused ning 6 organisatsiooni polnud täpsustanud oma organisatsiooni tüüpi.

Põhjendamaks oma mitte osalust, osaluse passiivsust või pigem passiivsust, on MTÜ-d toonud näiteks: “*eakad ei kasuta internetti, maainimene ei huvitu (R13, MTÜ); puudub vajadus (R31;45, MTÜ); /.../ liikmed suuresti maainimesed ja arvuteid omavad neist vähesed. Rahastatakse vaid meie organisatsiooni tegevust, töövahendite /.../ rahastamist ei ole ette nähtud /.../ (R32, MTÜ)*”. Samas võib tõdeda, et kuigi osalusaktiivsus on pigem passiivne, leiavad MTÜ-d, et veebipõhised kogukonnad kui sellised, on ühendustele pigem olulised (13 vastanud MTÜ-dest, mis moodustab 50% vastanutest). Samas leiavad sihtasutused, et veebipõhised kogukonnad kui sellised, on pigem mitte olulised (57% vastanud sihtasutustest), vt. joonis 11. Veebipõhiste kogukondade olulisus.

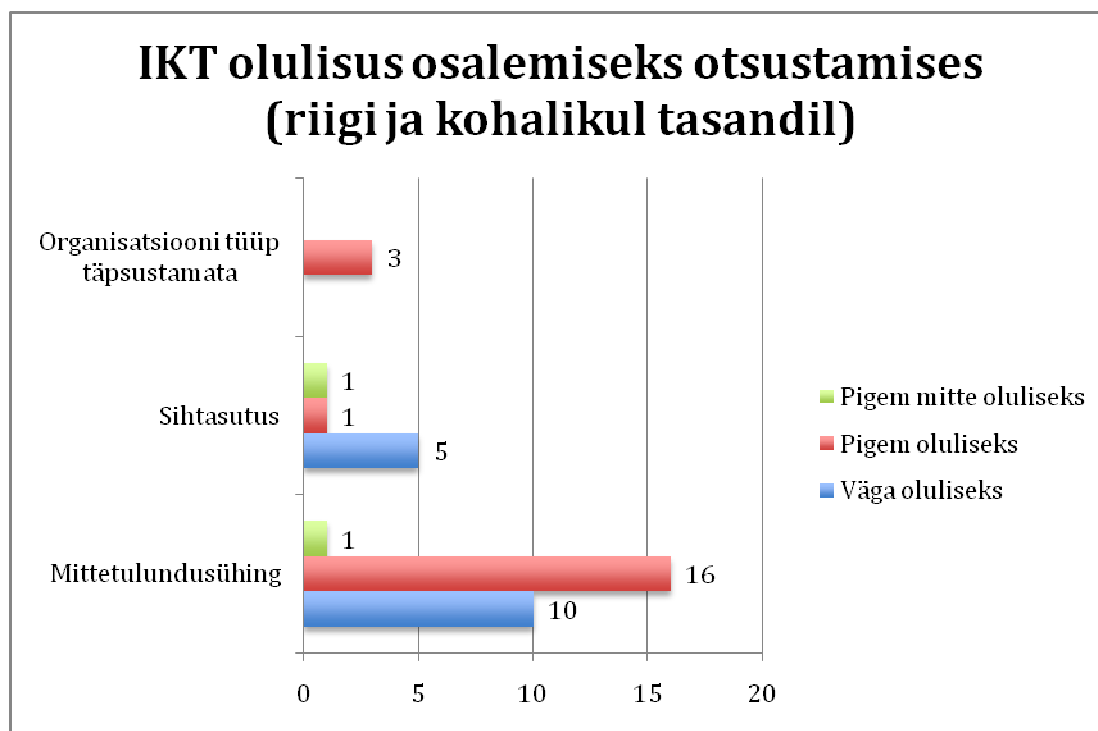
Joonis 11. Veebipõhiste kogukondade olulisus (n=35).

Joonis 12. Kodanikeühenduste aktiivsus-passiivsus kasutades meilingliste (n=38)

Meilinglistide kasutamine on nii mittetulundusühingute kui ka sihtasutuste seas võrreldes näiteks wikidega, blogide või muude veebipõhiste kogukondadega aktiivne. 37% vastanud MTÜ-dest leiavad, et nad kasutavad meilingliste pigem aktiivselt või

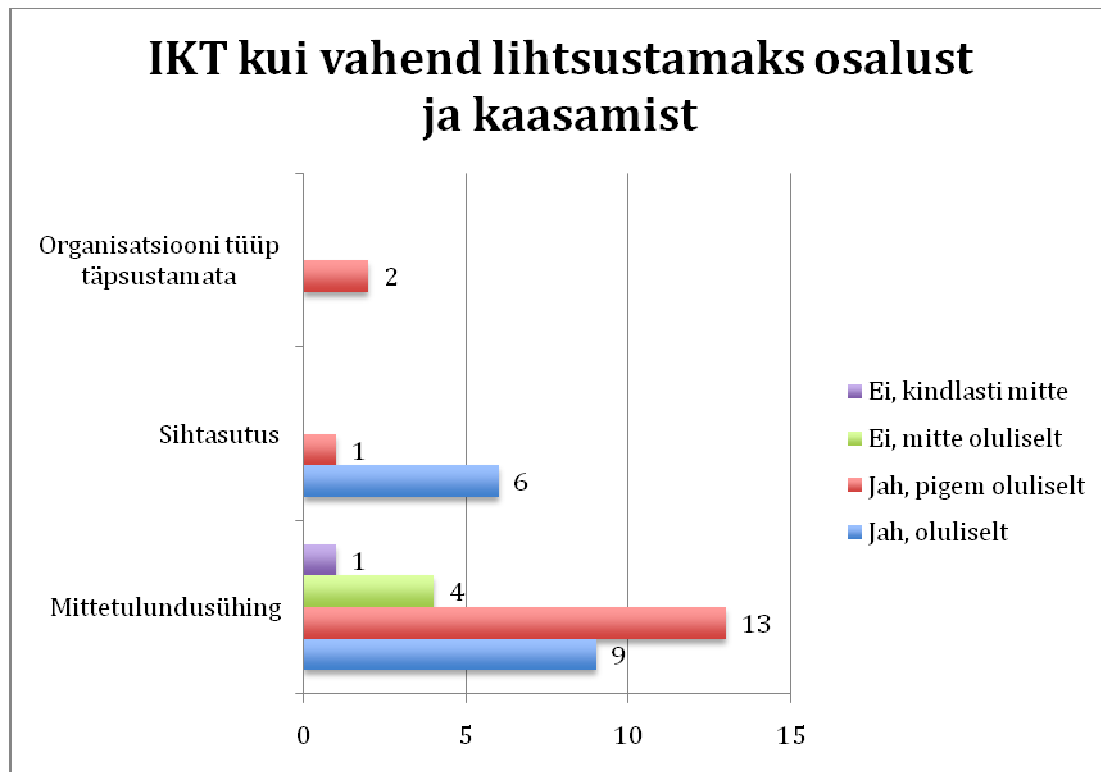
aktiivselt, sihtasutuste puhul on vastavad näitajad 29% ja 71%. Pigem passiivselt osaleb meilinglistide kasutamisel 19% vastanud kodanikeühendustest.

Joonis 13. IKT ja osalus otsustamiseks riigi ja kohalikul tasandil (n=37)

Antud küsimusele vastas uuringu perioodil 37 organisatsiooni, millest 27 olid mittetulundusühingud, 7 sihtasutused ning 3 organisatsiooni puhul oli organisatsiooni tüüp täpsustamata.

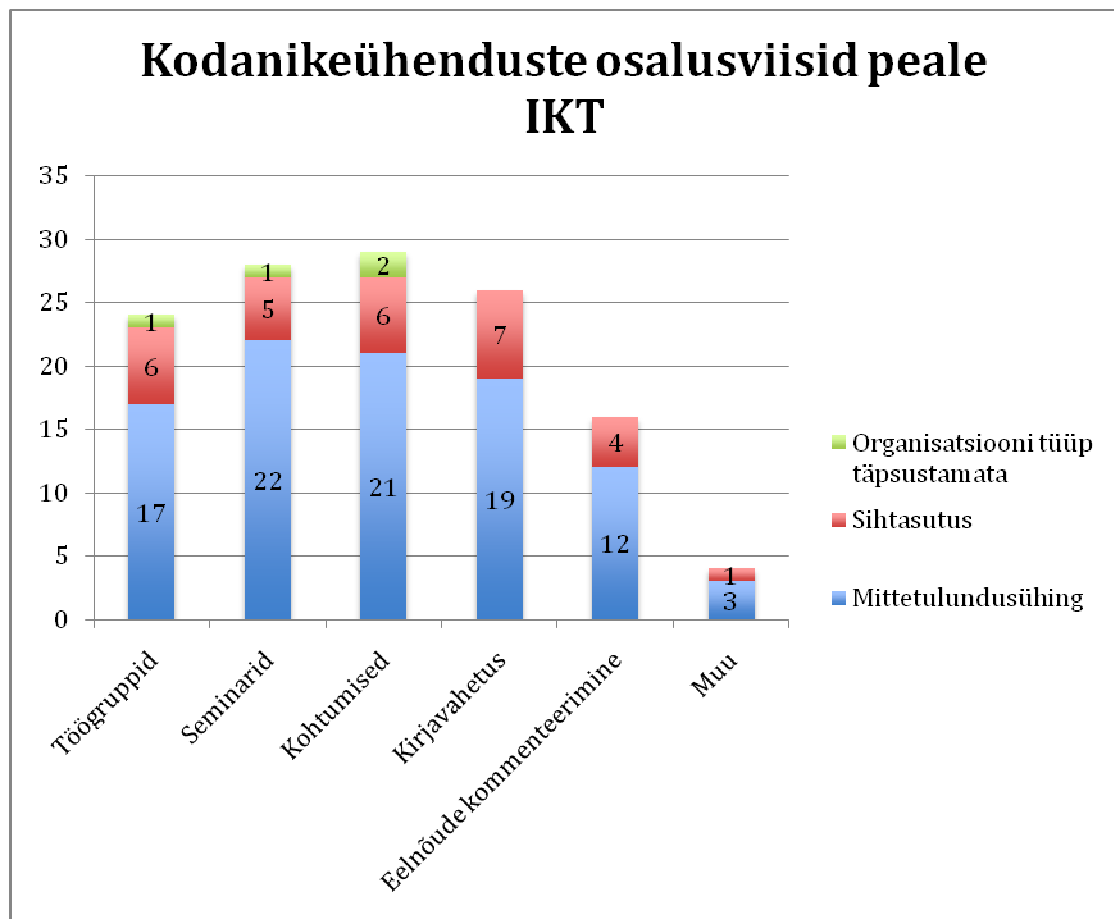
Võib tõdeda, et nii MTÜ-d kui ka sihtasutused väärtustavad IKT poolt pakutavaid võimalusi ja olulisust olla kaasatud ja osaletud otsustamises pigem oluliseks või oluliseks. 71% vastanud sihtasutustest hindab IKT olulisust osalemiseks otsustamisel, seda nii riigi kui kohalikul tasandil väga oluliseks. 59% MTÜ-dest hindab IKT olemasolu osalemiseks otsustamisel pigem oluliseks. Kuivõrd on IKT lihtsustanud osaluse ja kaasamise rolli, annab vastuse Joonis 14. IKT kui vahend osaluse ja kaasamise lihtsustamiseks.

Joonis 14. IKT kui vahend osaluse ja kaasamise lihtsustamiseks (n=36)

86% sihtasutustest leiab, et IKT on oluliselt lihtsustanud, ning 48% MTÜ-dest on pigem oluliselt lihtsustanud kodanikeühenduste osalust ja kaasatust. 15%, so neli MTÜ-d leiavad, et IKT ei ole oluliselt lihtsustanud organisatsioonide osalust ja kaasatust.

Põhjused, miks kodanikeühendused leiavad, et IKT ei ole kas kindlasti mitte või mitte oluliselt mõjutanud osaluse ja kaasatuse lihtsust, tuuakse välja näiteks: “*kõikidel ei ole internetti (R6, MTÜ); inimestega on vaja ka silmast silma kohtuda. E-keskkonnas võib pigem läbi viia formaalseid hääletusi, kuid see ei ole /.../ debatiks /.../; see on rohkem meie oma süü (R31, MTÜ); meie MTÜ oleks valmis osalema kohalikul tasandil, KOV ei väärtusta, ei kasuta IKT-d ühenduste teavitamisel. Info levib suust-suhu ja paberkuulutuste kaudu (R59, MTÜ)*”.

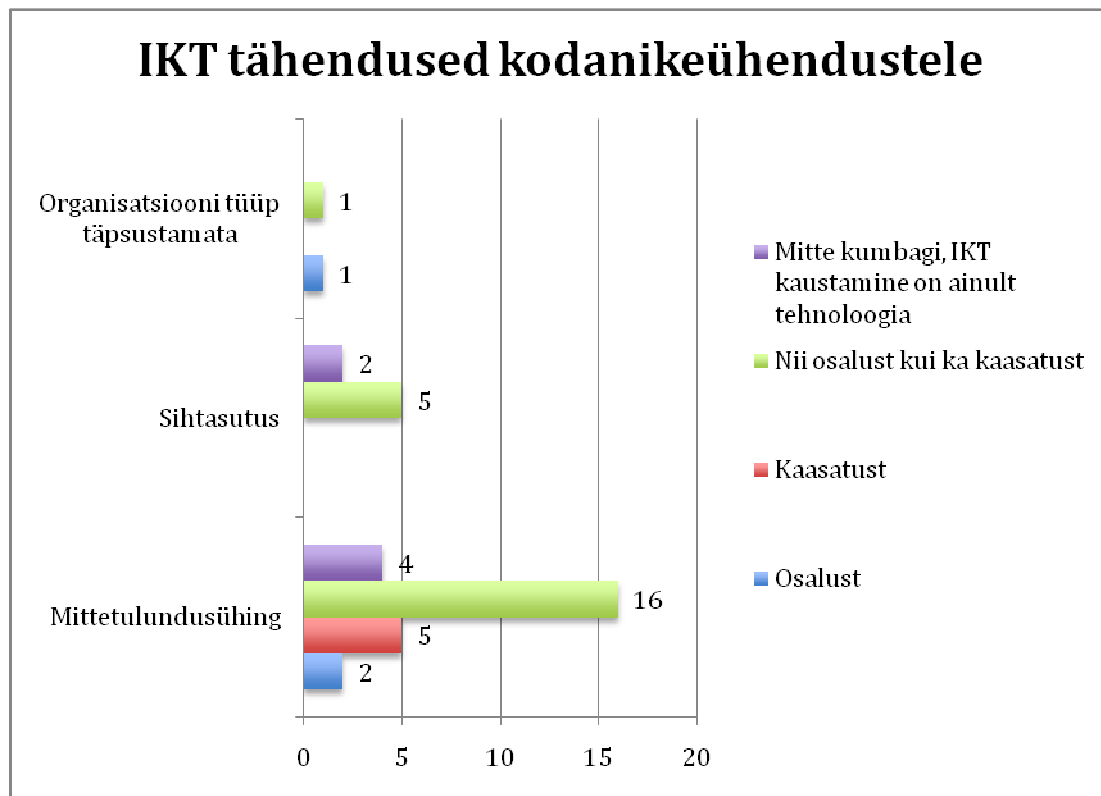
Joonis 15. Kodanikeühenduste osalusviisid peale IKT (n=36)

Antud küsimusele vastas uuringu perioodil 62-st uuringus osalenud organisatsioonist 36, millest 27 olid MTÜ-d, 7 sihtasutused ning vaid kahel juhul oli jäetud täpsustamata organisatsiooni tüüp.

Mittetulundusühingute puhul võime tõdeda, et valdavalt osaletakse ja ollakse kaasatud lisaks IKT poolt pakutavatele võimalustele ka seminaridel (22), kohtumistel (21) ning toimub ka kirjavahetus avaliku sektori esindajatega (19). Sihtasutuste puhul on levinuimaks kanaliks kirjavahetus avaliku sektori esindajatega (7), järgnevad nii kohtumised kui ka töögrupid (mõlemal juhul seitsmest vastanust kuus). Eelnõude kommenteerimisel, mis valdavalt tänasel päeval on läbi Osalusveebi, osaleb 26-st MTÜ-st 12, moodustades seega 46%. 7-st sihtasutusest 4 kasutab olemaks osalenud eelnõude kommenteerimise võimalust.

Saamaks selgust, kas ja kuidas kodanikeühendused mõtestavad IKT kasutamist osaluse ja kaasamise kontekstis või mida IKT tähendab kodanikeühendustel, esitati

kodanikeühendustele küsimus “Kas IKT kasutamine tähendab Teie organisatsiooni jaoks ...?”. Jooniselt 16. IKT tähendus kodanikeühendustele, selgub, et nii MTÜ-d kui ka sihtasutused mõtestavad enda jaoks IKT kasutamist, kui osalust ja kaasatust. Vastavad näitajad 59% ja 71%. Samas tuleb tõdeda, et 15%-le vastanud MTÜ-dest ja 29% sihtasutustest tähendab IKT vaid tehnoloogiat, ega ei nähta kaugemaid tähendusi ja seoseid.

Joonis 16. IKT tähendus kodanikeühendustele (n=36)

Tuginedes uuringus kogutud andmetele ning siin toodud andmeanalüüsi tulemustele võime tõdeda, et kodanikeühendused, sõltumata oma organisatsiooni tüübist, olgu need siis kas MTÜ-d või sihtasutused, on aktiivsed osalejad info- ja võrguühiskonnas. Võime tõdeda, et MTÜ-de ja sihtasutuste näol on tegemist pigem igapäevaste interneti kasutajatega. Ühenduste osalus aktiivsus avaldub ennekõike e-teenuste (nt. e-äriregistri kasutamises, Eesti Haigekassale kindlustusandmete esitamises või e-maksuameti/e-tolli kasutamises) ja meilinglistide kasutustes. Mõnevõrra tagasihoidlikum ja –hoidlikumad on kodanikeühendused kasutades erinevaid veebipõhiseid kogukondi (nt. ajaveebid, Orkut või Facebook). Samas, leiavad kodanikeühendused, eelkõige MTÜ-d et veebipõhised kogukonnad on pigem olulised,

sihtasustuse puhul võime tähendada “pigem mitte olulised” hoiakut. Kodanikeühendused ise on põhjendanud oma vähest veebipõhiste kogukondade kasutamist, kas nende mitte olulisusega või valdkonna kokkulangevuse puudumisega küsitluses osalenud organisatsioonide seas. Lisaks antule põhjendati veebipõhiste kogukondades mitte või pigem mitte osalust kasutusoskuse puudumisega. Samas, tuginedes ühenduste vastustele võib järeldada, et neil on huvi ja tahe antud osalus vormi kasutada.

Kodanikeühendused kasutavad IKT-d valdavalt suhtluseks oma koostööpartneritega, mõnevõrra vähem suhtlemiseks avaliku sektoriga. IKT-d kasutatakse lisaks eelpool toodule ka informatsiooni leidmiseks. Nii MTÜ-dele kui ka sihtasutustele on IKT kasutamise eesmärk oma töö lihtsustamine, kasutades selleks erinevaid e-teenuseid.

IKT olulisus kodanikeühendustele seisneb IKT rollis osalemaks otsustamises. Nii MTÜ-d kui ka sihtasutused tõdevad, et IKT olulisus otsustamiseks on, kas pigem oluline või väga oluline. IKT on lihtsustanud oluliselt kodanikeühenduste osalust, olgu siis selleks kasvõi Osalusveebi näide. Kui tugineda osaluse traditsioonilisele definitsioonile, kus Sarvaes defineerib osalust, kui avalikkuse suuremat kaasatust kommunikatsioonisüsteemis, mis hõlmab avalikkuse osalust kommunikatsiooni süsteemi loomisel, juhtimisel ning planeerimisel (Carpentier 2007), seda ennekõike traditsioonilises meedias, kus võime oletada, et peamiseks kanaliks oli trükimeedia, siis tuginedes Barberi definitsioonile läbi WWW, kus /.../ interaktiivne kommunikatsioonivahend kodanikel, osaledes informatsiooni leidmisel kui ka loomisel, siis võime tõdeda, et IKT ja juurdepääs IKT-le on muutnud kodanikeühenduste osaluse efektiivsemaks. Millest omakorda võib järeldada, miks kodanikeühendustele on juurdepääs IKT-le ja selle olemasolu niivõrd oluline ning miks kodanikeühendused hindavad IKT rolli osalemaks otsustamise, kas pigem oluliseks või väga oluliseks. Samas on säilinud ka teised osalusviisid peale IKT aktiivse kasutamise.

Tuginedes eelpool, so peatükis 1.2 toodud uurimisküsimustele ja hüpoteesidele, annan järgnevas peatükis vastused minu poolt esitatud uurimisküsimustele ja hüpoteesidele.

5 Järeldused ja vastused uurimisküsimustele

Alljärgnevas peatükis on kokku võetud eelnevas peatükis analüüsitud andmed ning esitatud järeldused minu poolt püstitatud uurimisküsimustele ning esitatud on hüpoteeside paikapidavus. Lisaks on esitatud minu poolsed soovitusel antud uuringu raames ja käesolevas bakalaureusetöös esitatud ja analüüsitud andmete põhjal.

5.1 Järeldused uurimisküsimustele

Alljärgnevas peatükis on antud vastused minu poolt püstitatud uurimisküsimustele, mis on esitatud käesoleva bakalaureusetöö peatükis 1.2.

- *Kas, miks ja mil viisil osalevad kodanikeühendused info- ja võrguühiskonnas?*

Kas kodanikeühendused osalevad – tuginedes uuringu raames kogutud andmestikule ning selle raames läbiviidud andmeanalüüsile, võime tõdeda, et kodanikeühendused osalevad nii IKT üleselt kui ka traditsioonilistel viisil, olgu selleks siis kas eelnõude kommenteerimine, kirjavahetus avaliku sektoriga, kohtumiste, seminaride või töögruppide näol.

Kodanike ühendused ise põhjendavad oma osalust info- ja võrguühiskonnas eesmärgiga leida informatsiooni, suhtlemiseks avaliku sektoriga ning koostööpartneritega või näiteks töö lihtsustamiseks.

Kodanikeühenduste peamised osalusvormid info- ja võrguühiskonnas on internet, sealhulgas e-post, e-teenused ning meilinglistid. Mõnevõrra vähem levinud on veebipõhised kogukonnad.

- *Kas kodanikeühenduste osaluse näol võime eristada tulenevalt nende osalusest info- ja võrguühiskonnas nende aktiivsust või passiivsust?*

Kas kodanikeühendused on aktiivsed või passiivsed osalejad? Tuginedes antud uuringu käigus kogutud andmestikule võime oletada, et kodanikeühenduste näol on tegemist siiski pigem aktiivsete osalejatega. Tulenevalt kodanikeühenduste osalusest info- ja võrguühiskonnas ning IKT kasutusest ja selle aktiivsusest ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate olulisusest osalemiseks otsustusprotsessis ning selle tähendusest ühendustele, kus hinnana on pigem oluline või väga oluline, võibki järeldada, et kodanikeühendused on info- ja võrguühiskonnas aktiivsed osalejad.

- *Milline on kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas – kas see on võimalus kaasa rääkida osalemaks otsustamises või nähakse selles vaid tehnoloogiat?*

Tuginedes antud uuringus kogutud andmestikule võib tõdeda, et kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas on ennekõike nii osalus kui ka kaasatus, samas on hoiakuid, kus IKT-s nähakse vaid vahendit.

- *Kas kodanikeühenduste osalust info- ja võrguühiskonnas võib vaadelda, kui osalust või on tegemist pigem pseudoosalusega?*

Kodanikeühenduste osalust info- ja võrguühiskonnas võib vaadelda, kui osalust. Kodanikeühendused on aktiivsed interneti kasutajad, sh e-posti kasutajad, lisaks antule võib järeldada, et kodanikeühenduste osalus mitte pseudoosalus tuginedes e-teenuste kasutamisele, IKT kasutamise eesmärkidele ning IKT mõtestamisel, läbi IKT kasutuse tähenduse. Seega võib väita, et kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas on osalus.

- *Kas kodanikeühendustel on see huvi olla kaasatud? Kas tegemist on pigem võimaluse või kohustusega? Milliseid kanaleid kasutatakse, et olla osaleja ja olla kaasatus?*

Tuginedes käesoleva bakalaureusetöö raames läbiviidud uuringule, seal kogutud andmete ning eelpool toodud tulemustele, võime oletada, et kodanikeühendustel on olemas huvi olla kaasatud ning selles nähakse pigem võimalust, kui kohustust. IKT laialdane levik ning juurdepääs on loonud mitmeid uusi võimalusi ning lihtsustanud ühenduste osalust, olgu see siis kas organisatsioonide asutamises, statistika esitamises või majandusaasta aruannete esitamisel. Lisaks antule on IKT lihtsustanud organisatsioonide omavahelist suhtlust ja koostööd. IKT võimalused on loonud võimalusi ka ladusamaks koostööks ja kommunikatsiooniks nii laiema avalikkusega kui ka avaliku sektori endaga.

Et olla kaasatud ja seeläbi osalenud, kasutatakse peale IKT ka muid, pigem traditsioonilisi viise, olgu siis nendeks kas kohtumised, töögrupid või seminarid.

5.2 Hüpoteeside paikapidavus

Alljärgnevas peatükis on esitatud uurija poolsed hüpoteesid ning nende paikapidavus.

- *Kodanikeühendused osalevad infoühiskonnas, seda nii interneti kasutades kui ka traditsioonilistel viisil, eesmärgiga lihtsustada oma tööd.*

Antud hüpotees on leidnud kinnitust. Kodanikeühendused osalevad infoühiskonnas, seda võib järeldada nii interneti kui ka e-posti kasutuse sageduse alusel. Samas ei oleks kindlasti see ainukene näitaja, millele tuginedes võiks ja saab väita, et kodanikeühendused osalevad. Siinkohal võib vaadelda kodanikeühenduste osalust ka avaliku sektori poolt pakutavate e-teenuste kasutuse ja hinnangute järgi antud e-teenustele.

Mis puudutab osaluse viise, siis võib tõdeda, et internet kui selline on levinud kanal osaluseks, samas on levinud ka traditsioonilised osalusviisid.

Antud hüpoteesi viimane, väide “*eesmärgiga lihtsustada oma tööd*” võib lugeda kinnitatuks, seda sõltuvalt sellest, mida vaadatakse “*töö lihtsustamise*” all. Kui lähtuda vaid eelpool toodud väitest, võime tõdeda, et üks põhjuseid, miks kodanikeühendused kasutavad interneti ja e-teenuseid, seisneb just põhjuses lihtsustada oma tööd. Kui vaadata töö lihtsustamist laiemas kontekstis, sealhulgas ka kommunikatsioon koostööpartnerite, avaliku sektori vahel, võib samuti väita, et antud hüpotees on leidnud kinnitust.

- *Kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas on aktiivne.*

Antud hüpotees on leidnud osaliselt kinnitust. Käesolevat hüpoteesi kinnitavad tabel 1. Kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas, esitatud tulemused, kus 62 vastanud organisatsioonist 59 leiavad, et nad on igapäevased interneti, sh e-posti kasutajad ning 3 organisatsiooni leiavad, et nad kasutavad interneti, sh e-posti 2-3 korda nädalas. Samas, antud hüpoteesi paikapidavust või selle osalist paikapidavust tõendavad uuringu raames kodutud edaspidised andmed, kus ühendused hindavad oma e-teenuste kasutamist pigem aktiivseks või aktiivseks, samas hinnates näiteks veebipõhiste kogukondade kasutamisel nii aktiivseks kui pigem aktiivseks kasutajaks aga ka pigem passiivseks, passiivseks.

- *Kodanikeühenduste osaluses info- ja võrguühiskonnas läbi IKT kasutuse, nähakse võimalust kaasa rääkida otsustes ja olla kaasatud.*

Käesolev hüpotees on leidnud kinnitust. Tuginedes joonis 16. IKT tähendus kodanikeühendustele võime järelda, valdavale enamikule kodanikeühendustest tähendab IKT ja selle kasutus nii osalust kui ka kaasatust.

Negatiivse ääremärkusena võib lisada, et samas, kui enamikele kodanikeühendustele tähendab võimalus IKT kaudu olla osalenud ja kaasatud, siis on ka organisatsioone, kellele IKT tähendab vaid tehnoloogiat, kuid ei nähta IKT kasutuse laiemaid võimalusi. Kas see võib olla tingitud piiratud või raskendatud juurdepääsust või vähestest oskustest, ei ole siinkohal võimalik vastata.

- *Kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas on osalus.*

Antud hüpotees on leidnud kinnitust. Tuginedes eelnevas hüpoteesis toodud järeldustele, et kodanikeühendused on mõtestanud oma osalust üle IKT, kui osalust ning kaasatust, annab osaliselt antud hüpoteesile kinnituse. Samas, kui vaadata näiteks küsitlusel osalenute arvu (n=62), IKT kasutamise eesmärke, siis võib tunnistada, et kodanikeühenduste osalus info- ja võrguühiskonnas on osalus. Ka kodanikeühenduste IKT kasutamise eesmärkidest tulenevalt võime järelda, et kodanikeühendused on osalejad, samuti võib antut tõdeda ka IKT olulisuse tähtsusest osalemiseks otsustamises. Seega, tuginedes eelpool toodule, võib väita, et antud hüpotees on leidnud kinnitust.

- *Kodanikeühendustel on huvi olla kaasatud, selles nähakse võimalust.*

Käesolev hüpotees on leidnud osaliselt kinnitust. Tuginedes joonistele 15. ja 14. Kodanikeühenduste osalusviisid peale IKT ning IKT kui vahend osaluse ja kaasamise lihtsustamiseks võib järelda, et kodanikeühendustel on huvi olla kaasatud. Seega on antud hüpoteesi esimene pool leidnud kinnitust. Samas ei leidnud kinnitust hüpoteesis esinev teine väide, milles väidan, et “/.../ nähakse võimalust”, antud hüpotees ei leidnud kinnitust.

- *Kodanikeühenduste osaluse peamiseks kanaliks on internet.*

Antud hüpotees on leidnud osaliselt kinnitust, seda vaid siiski juhul, kui vaadata uuringus osalenud organisatsioonide arvu ja lähtuda sellest. Samas osalevad kodanikeühendused aktiivselt ka muudel viisidel, olgu selleks näiteks eelnõude kommenteerimine, kirjavahetus avaliku sektori esindajatega, kohtumised, seminarid või töögrupid. Seega võib väita, et antud väide on osaliselt leidnud kinnitust.

Tuginedes eelpool toodule, võime siiski järeldada, et kodanikeühenduste näol on tegemist aktiivsete või pigem aktiivsete osalejatega info- ja võrguühiskonnas. Kuigi kodanikeühendused kasutavad olemaks kaasatud ja seeläbi ka osalenud, kuid kanaleid, on IKT olulisel kohal. Antust lähtudes võib järeldada, et kodanikeühenduste osaluse näol info- ja võrguühiskonnas ei ole tegemist pseudoosalusega, kus näiliselt kodanikeühendused on küll kaasatud info- ja võrguühiskonda, kuid neil ei ole reaalseks osaluseks võimalust, vaid tegemist on siiski reaalse osalusega, kus kaustust on leidnud nii riigi poolt pakutavad e-teenused, kui ka muud väljundid, olgu nendeks siis kas meilinglistid või veebipõhised kogukonnad.

Kuigi kodanikeühendustel on huvi olla kaasatud, ei selgunud antud uuringust, kas selles nähakse pigem võimalust või on see nende jaoks lihtsalt kohustus.

6 Diskussioon

Kodanikeühenduste osalus – kaasatus info- ja võrguühiskonnas – miks, kuidas ja mil viisil?

Kas, miks ja mil viisil osalevad kodanikeühendused info- ja võrguühiskonnas? Kui vaadata kuivõrd kiire on olnud Eesti info- ja võrguühiskonna areng, siis tekib paratamatult küsimus – kas, miks ja mil viisil osalevad kodanikeühendused info- ja võrguühiskonnas, mis motiveerib kodanikeühendusi osalema info- ja võrguühiskonnas? Võime oletada, et kui räägime info- ja võrguühiskonnast, siis osalus toimub ennekõike ITK üleselt, mis iseenestest on loogiline, samas tuginedes käesolevale bakalaureusetööle, võime tõdeda, et säilinud on ka traditsioonilised osalusviisid, mis pigem on põimunud IKT-ga. Info- ja võrguühiskonna niivõrd kiire areng on loonud uued võimalused märksa ladusama kommunikatsiooni läbiviimiseks, informatsiooni tootmiseks või leidmiseks, selle lihtsustatud levitamiseks. Võrreldes seda traditsioonilise meediaga, on IKT lihtsustanud kodanikeühenduste osalust seadusloomes ja soodustanud seeläbi nii osaluse kui ka kaasamise põhimõtete juurdumist ühiskonnas laiemalt. Tuleb tõdeda, et kodanikeühendused on leidnud ja kasutavad pigem aktiivselt antud uusi võimalusi, valdavalt küll e-teenuseid, mõnevõrra vähem veebipõhiseid rakendusi. Põhjuseid, miks kasutada uusi väljundeid on loendamatu, olgu siis selleks lihtsustatud viis suhtlemiseks oma organisatsiooni siseselt, organisatsioonide üleselt või avaliku sektori esindajatega, kommunikeerida efektiivsemalt oma sihtrühmale sõnumeid.

Kas kodanikeühendused, kes osalevad ja on kaasatud info- ja võrguühiskonda, kasutavad IKT-d, kas tuginedes sellele saame rääkida aktiivsetest või passiivsetest kodanikeühendustest? Kuivõrd üldse saab vaadata ja anda hinnangu kodanikeühenduste osalusele info- ja võrguühiskonnas? Ehk saamegi vaadelda kõiki neid kodanikeühendusi, kes võrguühiskonnas osalevad, kui aktiivseid kodanikeühendusi? Kas võrguühiskonnas saame üldse rääkida aktiivsetest ja passiivsetest osalejatest – kas kodanikeühenduste osalus sõltub ainult sellest, kuivõrd aktiivselt nad osalevad seadusloomes, teabevahetuses või millised on need indikaatorid, millele tuginedes võime väita, et üks või teine kodanikeühendus on aktiivne osaleja infoühiskonnas. Kui lähtuda põhimõttest, et kõik, kes ühel või teisel kujul osalevad info- ja võrguühiskonnas, saame ja võime, oletada, et nad kõik on aktiivsed osalejad. Samas,

kui nende osalus piirdub vaid elementaarsete funktsioonide täitmisega, olgu siis nendeks kas e-posti saatmine, uudiste lugemine, MSN-i või Skype kasutamine, sealjuures tootmata informatsiooni, mis ühel või teisel kujul aitab või toetab ühiskonna arenguid ning organisatsioonide eesmärke, siis kas me saame rääkida ikkagi aktiivsetest osalejatest, kes läbi IKT võimaluste osalevad ja on kaasatud võrguühiskonda.

Kui lähtuda eelpool, Eesti Inimarengu Aruandes viidatud probleemile, kus tõdetakse, et kuigi avaliku sektori poolt pakutavate e-teenuste paljusus ning kodanikeosalus nendes ja e-teenuste populaarsuse vähesus ning et vaid 7% antud e-teenuste kasutajatest/osalejatest on suure poliitika huviga, siis võib väita, et kodanikeühenduste puhul on see pigem vastupidi. Avaliku sektori poolt pakutavad e-teenused on leidnud kodanikeühenduste näol aktiivset kasutust ning tuginedes antud bakalaureusetöö raames läbiviidud empiirilisele uuringule, võib järeldada, et avaliku sektori poolt pakutavad e-teenused on ka populaarsed. Antust tulenevalt võib oletada, et kodanikeühenduste poliitika huvi on suurem, kui kodanike poliitika huvi, mis küündib vaid 7%-ni.

Oma heas usus demokraatiasse, kaasamisesse, kui parima ja kvaliteetseima seadusloome eesmärgi, tahan loota, et kodanikel ja kodanikeühendustel on see tahe olla kaasatud ja osaleda info- ja võrguühiskonnas. Antud uuringu raames kogutud andmestik ning selle raames läbiviidud andmanalüüsid ja järeldused annavad tõestust, et kodanikeühendustel on tahe olla kaasatud ja seeläbi osaletud info- ja võrguühiskonnas. Jätkates siinkohal oma heas usus kodanikeühenduste osalusest seadusloomes, sealjuures aktiivsest kaasamisest avaliku sektori poolt seadusloomes, olemas olevast poliitilisest tahtest ning võimu jagunemisest ühiskonnas, ennekõike avaliku ja kolmanda sektori vahel, on käesolev bakalaureusetöö aluseks minu poolt koostatavale magistritööle ja selle raames läbiviidavale uuringule, mille eesmärgiks on selgitada, milline on kodanikeühenduste, so mittetulundusühingute ning sihtasutuste osalus seadusloomes, kuivõrd aktiivselt või passiivselt kodanikeühendusi kaasatakse, kas neil on poliitiline tahe olla kaasatud ning kuidas tulenevalt antust saab võim jaguneda ühiskonna erinevate sektorite vahel – avaliku ja kolmanda sektori vahel ehk vaatluse alla võetakse kodanikeühenduste osalus seadusloomes – kas, kes ja miks kaasab kodanikeühendusi, miks osalevad kodanikeühendused? Mida annab

kodanikeühenduste osalus juurde seadusloomes? Kas senine kaasamise praktika on andunud neid tulemusi, mida ühendused on soovinud ning mida on tahetud näha, kuivõrd tihti kodanikeühenduste ettepanekuid arvestatakse. Kodanikeühenduste poliitilise tahte all vaatleme, kas kodanikeühendustel on üldse poliitiline tahe olla kaasatud ja seeläbi osaletud, mis motiveerib ühest küljest seadusandjat kaasama kodanikuühendust, teisest küljest, mis motiveerib kodanikuühendust osalema? Ning viimaseks – kuidas jaguneb võime kodanikeühenduste ja avaliku sektori vahel. Nii osaluse traditsioonilised kui ka kaasaegsed kontseptsioonid räägivad osalust defineerides võimu jagunemisest ja võimalusest seda vaadelda, seega saabki esitatud küsimus, kuidas jaguneb võim avaliku ja kolmanda sektori vahel.

Kokkuvõte

Eelneval ligi 50 leheküljel on esitatud ülevaade Eesti kodaniku-, info- ja võrguühiskonna arengutest, neid mõjutanud teguritest, vaadeldud on osalust ja kaasamist ning nende seost, esitatud on käesoleva bakalaureusetöö raames läbiviidud uuringu tulemused ning nende tõlgendused. Defineeritud on läbivad mõisted – kodaniku-, - info- ja võrguühiskond, osalus ja kaasamine.

Eesti kodanikuühiskonna areng on olnud märkimisväärselt kiire. Veelgi kiiremaks aga on osutunud siinse info- ja võrguühiskonna areng. Viimase niivõrd kiire areng on tingitud osaliselt Nõukogudeaegse “pärandi”, so infrastruktuuri säilimisest ja viimaste aastate Eesti majanduslikust edust. Samas ei maksaks info- ja võrguühiskonna arengus vähem oluliseks pidada ka poliitilise eliidi tahet ning info- ja võrguühiskonna arengut soodustavate seadusandluste rolli. IKT kiiretele arengutele ning Eesti edule, viitavad mitmed rahvusvahelised raportid, näiteks Globaalse Majandusfoorumi poolt koostatav Võrgustikulise valimisoleku indeks 2007-2008, kus Eestis positsioneerub 20-ndaks, või Digitaalsete võimaluste indeks 2007, kus Eesti indeks koos Belgia ning Hispaaniaga on 0,65. Eesti edule infoühiskonnas, võime vaadata, tuginedes Eurostati andmetele 20-ne avaliku *online* teenused olemasolu protsendile. Antud tabelis edestab Eesti oma 70%-ga mitmeid nii vana kui ka uue Euroopa liikmesriike.

Samas, kodanikuühiskonna areng, kui selline pole mitte sugugi olnud niivõrd kiire ega toimunud niivõrd lihtsalt, kui info- ja võrguühiskonna oma. Osaliselt on olnud selle põhjuseks kodanikuühiskonna erinevates faasides aset leidnud ja toimunud muutused, rahva poliitilise tahte puudumine või vähene soov. Samas on kodanikuühiskonna arengus olnud ka soodustavaid tingimusi, olgu siis kodanike soov ümber organiseeruda, ühineda ja näidata ülesse oma aktiivsust ja soovi olla kaasatud. Nii, nagu info- ja võrguühiskonna arengute puhul, kus olulisel kohal olid arengud ja muutused ühiskonnas, majanduses, poliitikas ja seadusandluses, olid need arengud olulisel kohal ka kodanikuühiskonna arengutes. Olulise kohal kodanikuühiskonna arengutes on olnud ka Riigikogu ja Valitsuse poolt vastuvõetud ja toetatud kodanikuühiskonna arengukavad ja seadusliku raamistiku loomine, mis oluliselt, on kaasa aidanud kodanikuühiskonna arengule Eestis.

Kodanikuühiskonnast rääkides, ei räägi me mitte üksnes kodanikest vaid ka organisatsioonidest – mittetulundusühingutest ja sihtasutustest aga ka seltsingutest. Rääkides kodanikeühendustest, räägime me siiski küll peamiselt mittetulundusühingutest ja sihtasutustest. Kui vaadelda, milline on olnud kodanikeühenduste areng, saab ja võib väita, et areng on olnud võrdlemisi kiire. Positiivsetele arengutele kodanikeühenduste seas, viitavad ka eelpool toodud statistilised näitajad, millest on näha kodanikeühenduste arvu järk-järguline kasv. Kui siduda kodanikeühenduste areng IKT ja uue meedia arengutega, siis tuginedes Castellsile, saame ja võime tänasel päeval rääkida juba võrguettevõtetest/organisatsioonidest ehk me saame rääkida nii avalikust, era kui ka kolmandast sektorist, kes on osaks tänasest võrguühiskonnast.

Kodaniku-, info- ja võrguühiskonna areng nagu eelpool toodust võime järeldada, on olnud märkimisväärselt tormiline. Kui me räägime kodanikuühiskonna arengutest, tõsi, mis küll pole möödunud ilma tagasilöökideta, on suuresti motiveeritud rahva omaalgatuslikust aktiivsusest ja tahtest, soodustatud riiklike institutsioonide poolsetest toetustest ja vastuvõetud seadustest. Ka infoühiskonnas toimunud muutused on suuresti olnud mõjutatud visionääride poolt, mis omakorda on toetatud riiklike instantside poolt läbi seadusandluse. Infoühiskonna arengus olulisel kohal on ka nõukogudeaegne pärand – infrastruktuur ja teadmised. Kokkuvõtlikult öeldes on kodaniku-, info- ja võrguühiskonna niivõrd kiirete arengute taga ühiskonnas, poliitikas ja majanduses asetleidnud muutused, mis Eesti arenguid on soodustanud ennekõike vaid positiivses suunas, kuigi on olnud ka tagasilööke.

Mõnevõrra keerulisem on aga osaluse ja kaasamise areng või pigem nende rakendamine tänases Eestis. Osalus kui selline on muutunud läbi ajaloo, definitsiooni tähendus on muutunud sõltuvalt meediumist, olgu selleks siis traditsiooniline meedia või tänasel päeval uus meedia. Samas on osaluse definitsiooni sisu või pigem selle eesmärk püsinud ühel või teisel kujul muutumatuna. Osaluse definitsioonid, kui sellised keskenduvad siiski ühel või teisel kujul võimu jaotumisesse ja selle vaatlemisesse. Kodanikeühendustele, on andud osalus info- ja võrguühiskonnas, mitmeid eeliseid, k.a võimalust vaadelda võimu jagunemist ning kujunemist ühiskonnas. Kuid paratamatult on kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas tekitanud küsimuse – kas kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas seisneb vaid IKT

kasutamises või kuidas üldse rakendavad kodanikeühendused IKT lahendusi oma eesmärkide ja sihtide saavutamisel? Kas mõistetakse, et IKT ei ole mitte üksnes tehnoloogiline lahendus vaid selle taga peitub midagi enam (Hansoo 2009:40-41)?

Tuginedes käesoleva bakalaureusetöö empiirilise osa raames läbiviidud uuringule võime tõdeda, kodanikeühendused on pigem aktiivsed osalejad info- ja võrguühiskonnas, kuigi osaluse juures on säilinud ka traditsioonilised viisid. Samas võib tõdeda, et osasid, antud traditsioonilistest osalusviisidest, on võimalik rakendada ka tänaste IKT vahenditega IKT üleselt.

Seega võime tõdeda, et info- ja võrguühiskonnas asetleidnud IKT niivõrd kiired arengud on soodustanud ka siinsete kodanikeühenduste arengut, kus ühest küljest on ainuüksi lihtsam asutada organisatsiooni ennast, teisest küljest on aga loonud mitmeid võimalusi oma igapäevase töö, kaasamise ning osaluse kui ka näiteks kommunikatsiooni lihtsustamiseks ning seda kõike IKT üleselt.

Kodanikeühenduste osalus ja kaasatus info- ja võrguühiskonnas, IKT üleselt on osalus selle uue meedia tähenduses, kus kõrvuti uue meediaga piiramatute võimalustega, leiab aset osalus ka traditsioonilisel kujul.

Kui eelpool sai viidatud, et Eesti edule info- ja võrguühiskonnas viitavad mitmed näitajad olgu siis selleks näiteks Eurostati 20-ne avaliku teenuse *online* olemasolu protsent, siis antust tulenevalt võime tõdeda, et kodanikeühendused kasutavad antud avaliku sektori poolt pakutavaid e-teenuseid aktiivselt või pigem aktiivselt, kui passiivselt. Ka IKT kasutamise eesmärkidest selgub, et e-teenustel on ühenduste igapäevases töös oluline koht – aitab ju IKT märkimisväärselt lihtsustada tööd, olgu selle eesmärgiks kas kommunikatsioon organisatsiooni ja tema liikmete, koostööpartnerite või avalikkuse vahel või ühenduste võimalus osaleda otsustamisel seadusloomes. Seega pole IKT kodanikeühendustele pigem mitte meelelahutuslikuks väljundiks, vaid siiski pigem ikkagi töövahend, lihtsustagu see siis kommunikatsiooni oma siht- ja sidusrühmadega või aidaku see kaasa parima tulemuse saavutamisele seadusloomes, ühiseks teguriks siin juures on siiski alati info- ja võrguühiskond ning IKT.

Samas, kui e-teenused, antud uuringu raames avaliku sektori poolt pakutavad e-teenused on leidnud võrdlemisi laia rakendust, siis mõnevõrra keerulisem on olukord

veebipõhiste teenustega, olgu siis nendeks kas wikid, blogid või veebipõhised kogukonnad – näiteks Orkut või Facebook, mille levik kodanikeühenduste seas pole niivõrd laialdane, kui näiteks meilinglistide kasutamine, kuid samas tõdetakse, et antud veebipõhised rakendused on neile pigem olulised. Antud madalat osalusportsenti, eriti veebipõhiste kogukondade kasutamisel, võib samas põhjendada ka kodanike vähese huviga antud tegevusvaldkondade kohta või kodanike enda passiivsusega aga ka ühenduste enda oskusega IKT lahenduste kasutamisel.

Tuginedes käesoleva bakalaureustetöö teoreetilisele osale, osalusest ja kaasamisest ning tuginedes empiirilise osa raames kogutud andmestikule, siis rääkides osalusest ja kaasamisest, võib tõdeda, et kodanikeühendused, sõltumata oma vormist näevad IKT-s ennekõike võimalust osaleda otsustamises, seda nii kohalikul kui ka riigi tasandil ning IKT pole pelgalt mitte tehnoloogia vaid on üks osaluse ja kaasamise vorm, mis küll sõltub tehnoloogiliste vahendite ja võimaluste olemasolust, kuid on siiski pigem viis, kuidas osaleda ja olla kaasatud. Samuti on IKT lihtsustanud kodanikeühenduste enda arvates osalust ja kaasatust.

Seega, tuginedes eelpool toodule võib väita, et kodanikeühendused osalevad info- ja võrguühiskonnas, kasutavad IKT poolt pakutavaid võimalusi, samas olles säilitanud traditsioonilised osalusviisid. IKT pole mitte üksnes tehnoloogia vaid viis, kuidas osaleda ja olla kaasatud nii kohalikul kui riigi tasandil. Kuigi, tuues näiteks veebipõhiste kogukondade, wikide või blogide näite, kus osalus aktiivsus on pigem tagasihoidlik ning vajaks toetust, võib tõdeda, et kodanikeühendused on IKT ja riigi poolt pakutavate e-teenuste aktiivsed kasutajad.

Summary

Nongovernmental organisations participation in information society.

Keywords: civil society; inclusion; information society; network society; nongovernmental organisation; participation; tokenism.

In relation to present bachelor thesis empirical part there was done a standardised enquiry, the results are presented afore. The enquiry was carried out in online environment during two weeks from 25. March to 5. April 2009. The members of Network of Estonian Non-profit Organizations were asked to participate in this enquiry, all together 98 organizations, 62 of them answered to the enquiry.

We can say that NGOs (non-governmental organizations) participate by means of supra- ICT (info and communication technologies) and also traditional. NGOs mostly say their reason to participate in info and network society is the goal to find information to communicate with the public sector, business partners or just to simplify their work. The primary forms of participatory of citizen unions in info and network society are internet, including e-mail, e-services and e-mail lists. Less spread is web based communities. We can say from organizations participation that NGOs are active participants and NGOs participation is not pseudo participation, but participation in it most realistic form, there is interest toward it and it is being seen as an opportunity not obligation. NGOs participation in info and network society is first and foremost participation and inclusion, but there are also attitudes where ICT is being seen only as instrument, but the proportion of this opinion is minimal.

For conclusion as to rely on the things said afore we can say that NGOs participate in info and network society, use opportunities offered from ICT, but also have preserved traditional ways of participation. ICT is not only technology but also a way for participation and inclusion of citizen and country. But, if we take as an example the web based communities, wikis or blogs, where the participation is humble and needs support, we still can say that NGOs are active users of ICT and e-services offered by country.

Kasutatud kirjandus

- Arnstein, Sherry R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html#download>, jaanuar 2009
- Carpentier, N. (2007). Participation, Access and Interaction: Changing Perspectives. Nightingale, V. & T Dwyer (toim). New Media Worlds: Challenges for Convergence. Oxford: Oxford University Press, 8, 214 – 230
- Castells, M. (2000). The Information Age. Economy, Society and Cluture. Volume I. The Rise of the Network Society. Oxford, Blackwell Publishers, 187, 500
- Digital Opportunity Index. (2007). International Telecommunication Union. <http://www.itu.int/ITU-D/ict/doi/index.html>, (vaadatud aprill, 2009)
- E – government on-line availability. Precentage of online availability of 20 basic public services. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=REF_TB_information_society&root=REF_TB_information_society/t_isoc/t_isoc_siir120, (vaadatud november, 2008)
- Hansoo, S. (2009). Kodanikeühenduste osalus infoühiskonnas. Käsikirjaline seminaritöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut, Tartu Ülikool, Tartu
- Internetkasutajad (2001 – 2008). (2008) http://www.riso.ee/et/files/eSeire_2008_I_internetikasutajate%20profiil.pdf, (vaadatud oktoober, 2008)
- Kalvet, T. (2007). Eesti infoühiskonna arengud alates 1990. aastast. http://www.praxis.ee/data/PRAXIS_WP_30_NETIS_Kalvet.pdf, (vaadatud oktoober, 2008, 11 – 16)

- Lagerspetz, M. (2007). Kodanikuühiskonna lühisõnastik.
<http://www.ngo.ee/11769>, (vaadatud oktoober, 2008, 6 – 7, 12, 15, 24)

Lagerspetz, M & E. Rikmann & R. Ruutsoo. (2007). Sissejuhatus: Kaks aastakümnet kodanikualgatus, poolteist aastakümnet kodanikualgatuse uurimist Eestis. Algatus, osalus ja organisatsioonid: uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast. Rikmann, E & K. Enno, M. Lagerspetz & I. Proos & R. Ruutsoo (toim). Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus, 9 – 12
- Pruulmann-Vengerfeldt, P, K. Reinsalu. (2009). Elukvaliteedist infoühiskonnas. Elukvaliteet tarbimis- ja infoühiskonnas. Kalmus, V & M. Keller & P. Pruulmann-Vengerfeldt (toim). Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastuse AS, 110 – 114
- Rikmann, E. (2007). II Kodanikualgatuslikud organisatsioonid. Kodanikualgatuse organiseerumine Eestis 1998 – 2005. Rikmann, E & K. Enno, M. Lagerspetz & I. Proos & R. Ruutsoo (toim). Algatus, osalus ja organisatsioonid: uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus, 115
- The Networked Readiness Index 2007-2008 rankings. (2008). The Global Information Technology Report 2007-2007. World Economic Forum.
<http://www.weforum.org/pdf/gitr/2008/Rankings.pdf>, (vaadatud aprill, 2009)
- Trummal, A & M. Lagerspetz. (2003). Eesti kodanikeühendused täna. Lagerspetz, H & M. Makko (toim). Tuntud ja tundmatu kodanikeühiskond. Tallinn: Kirjastus Kunst AS, 32 – 33
- Uus, M. (2008). Statsistiline ülevaade kodanikeühenduste riigieelarvelisest rahastamisest aastatel 2006 ja 2007 Riigikassa andmetel. Kodanikeühenduste riigieelarvelise rahastamise analüüs (2006-2007). Lõppraporti II osa. Analüüsi tulemused.
http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanikeuhiskond/KU_rahastamine/KU_RE_rahastamise_2006-2007_analuusiraport__2_.pdf (vaatatud mai, 2009)

- Valitsuse Kommunikatsioonibüroo. Kaasamise hea tava.
<http://www.valitsus.ee/brf/?id=34190>, (vaadatud jaanuar, 2009)
- Vihlaemm, P. (2004). Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid.
 Loengukonspekt.
http://www.jrnl.ut.ee/filemanager/index.php?&direction=0&order=&directory=meedia_ja_kommunikatsiooni_uurimismeetodid/avatud_ylikool, (vaadatud mai, 2009)
- Äriregister ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste register põhitegevuste kaupa, 1.jaanuar. http://www.rik.ee/stat/9_1tg.phtml, (vaadatud jaanuar, 2009)
- Wright, B. K. (2005). Researching Internet-Based Populations: Advantages and Disadvantages of Online Survey Research, Online Questionnaire Authoring Software packages, and Web Survey Services. Journal of Computer-Mediated Communication.
<http://jcmc.indiana.edu/vol10/issue3/wright.html>, (vaadatud mai, 2009)
- Yun Woong, G. & C. W. Trumbo. (2000). Comparative Response to a Survey Executed by post, E-mail, & Web Form.
<http://jcmc.indiana.edu/vol6/issue1/yun.html>, (vaadatud mai, 2009)

Lisad

LISA 1. Standardiseeritud küsitluse kava

Kodanikeühenduste osalus ja kaasatus info- ja võrguühiskonnas

Käesolev küsimustik on koostatud Stever Hansoo bakalaureusetöö raames, eesmärgiga selgitada, milline on kodanikeühenduste osalus ja kuivõrd nad on kaasatud info- ja võrguühiskonnas, kuidas kodanikeühendused (MTÜ-d ja sihtasutused) on mõtestanud osaluse info- ja võrguühiskonnas – kas see on võimalus või on see tehnoloogia.

- Uuringu teoreetilised eesmärgid – alljärgneva uuringu teoreetiline eesmärk on saada ülevaade, kuidas kodanikeühendustes mõtestavad oma osalust ja kaasamist info- ja võrguühiskonnas, kas nende osaluse näol, kasutades selleks uue meedia mitmekülgeid võimalusi, on tegemist reaalse osalusega või on tegemist pigem pseudoosalusega, kus näiliselt kodanikeühendused küll osalevad, kuid realselt osalust, kui sellist ei toimu - või ei ole eesmärgi pärastatud oma osaluse eesmärki võrguühiskonnas.
- Uuringu metodoloogilised ja rakenduslikud eesmärgid – uuringu metodoloogilised ning rakenduslikud eesmärgid aitavad mõista, kas ja kui jah, siis kuidas erinevad IKT alased lahendused on mõjutanud või mõjutavad kodanikeühenduste osalus uue meedia keskkonnas; millest on tingitud kodanikeühenduste osaluseaktiivsus või passiivsus ja kas IKT on andnud ühendustele uusi võimalusi või eelistatakse pigem osaleda traditsioonilisel viisil.
- Sondeerivad, kirjeldavad, seletavad ja prognoosivad eesmärgid – eesmärgiks selgitada, mil viisil avaldab IKT kodanikeühenduste osalusele mõju, kas avaliku sektori poolt pakutavate teenuste osakaal ja on piisav, tagamaks organisatsioonide osalust infoühiskonnas või millised on e-teenused, millesse riik peaks panustama, aktiveerimaks kodanikeühendusi ja seeläbi näiteks kodanikkonda. Millised on edasised võimalikud arengu suunad kodanikeühenduste IKT kasutuses ning seeläbi kodanikeühenduste osaluses ja kaasatuses info- ja võrguühiskonnas.

Uuringut läbivad põhismõisted:

- Kodanikeühendused – üksikisikute (mitte avaliku võimu asutuste või juriidiliste isikute) poolt mittetulunduslikel eesmärkidel asutatud organisatsioon (Lagerspetz 2007:24);
- Võrguühiskond – ühiskonda, mida võime kutsuda võrguühiskonnaks, iseloomustab sotsiaalse vormi dominatsioon sotsiaalsete tegevuste üle (Castells 2000:500);
- Osalus – isikute võimalus kaasa rääkida otsustes, mis teda puudutavad. Selle üheks oluliseks kanaliks on mittetulundusühendused, mis püüavad luua partnerlussuhteid avaliku võimuga. /.../ Osaluse eelduseks on, et osalejad saadava arutatavatest otsustest aegsasti piisavalt teavet ning et nendega konsulteeritakse, aga lisaks peab nendel olema kindlustatud reaalse mõju avaldamise võimalus (Lagerspetz 2007:15);
- Kaasamine – ühenduste tegevus, mille sihiks on paremini rakendada ja aktiveerida liikmeskonda, sihtriühma või tagalat oma eesmärkide teostamisel ja nende üle otsustamisel; kasutusel ka definitsioon, mis defineerib kaasamist, kui avaliku võimu või äriettevõtte tegevus, mille sihiks on anda kodanikele või neid esindavatele ühendustele võimalus neid mõjutavate otsuste tegemisel, sh. õigusloomes. Kaasamise abil on võimalik edendada osalusdemokraatiat ja samas parandada otsuste kvaliteeti (Lagerspetz 2007:6-7).

Mõistete empiirilised indikaatorid – küsimused kodanikeühenduste tehnoloogiliste lahenduste olemasolu ja võimaluste, juurdepääsu kohta; kodanikeühenduste osaluse ja kaasatuse kohta info- ja võrguühiskonnas.

Küsimustik

Alljärgnev küsimustik on koostatud kolmes osas, millest 1 osas esitatakse küsimused info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate (edaspidi IKT) kohta, 2 osas esitatakse küsimused kodanikeühenduste osaluse ja kaasatuse kohta info- ja võrguühiskonnas ning viimases, so 3 osas esitatakse küsimused organisatsiooni kohta.

Käesolev uuring viiakse läbi akadeemilistel eesmärkidel. Antud uuring on anonüümne ja ei seostata vastaja isikuga/organisatsiooniga.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad

1. Kui tihti kasutate interneti, sealhulgas e-posti?

1. Igapäevaselt
2. 2-3 korda nädalas
3. Kord nädalas
4. 2-3 korda kuus
5. Kord kuus
6. Mitte üldsegi
 - i. Respondent vastas “mitte üldsegi” – suunatakse küsimustiku teisele osale, kus esitatakse küsimus “**Miks te ei kasuta interneti?**”.
 1. Puudub vajadus
 2. Puudub tehnoloogia – arvutid/internet
 3. Puuduvad võimalused- rahalised
 4. Puuduvad oskused

2. Millisel eesmärgil kasutate IKT-d oma ühenduse töös?

1. Informatsiooni leidmiseks
2. Töö lihtsustamiseks, näiteks e-teenused
3. Suhtlemiseks koostööpartneritega (MTÜ-d, sihtasutused, katuseorganisatsioonid), sealhulgas e-posti kasutust
4. Suhtlemiseks avaliku sektoriga

3. Milliseid e-teenused kasutate?

1. eSTAT
2. e-äriregister
3. e-äriregistri ettevõtjaportaali, näiteks organisatsiooni asutamine
4. Eesti Haigekassale kindlustusamete esitamine
5. Struktuuritoetuste infosüsteem
6. e-kinnistusraamat
7. e-maksuamet/e-toll
8. Muu (lahtine vastus)

4. Kuivõrd rahul olete olemasolevate ja kasutatavate e-teenustega? Antakse hinnang 1-5 pallisel skaalal.

1. eSTAT, skaalal 1-5
2. e-äriregister, skaalal 1-5
3. e-äriregister ettevõtjaportaal, näiteks organisatsiooni asutamine, skaalal 1-5
4. Eesti Haigekassale kindlustusandmete esitamine, skaalal 1-5
5. Struktuuriteotuste infosüsteem, skaalal 1-5
6. e-kinnistusraamat, skaalal 1-5
7. e-maksuamet/e-toll, skaalal 1-5
8. Muu, skaalal 1-5

5. Kas olemas olevad e-teenused rahuldavad Teie vajadusi?

1. eSTAT
 - i. Rahuldav
 - ii. Pigem rahul
 - iii. Pigem ei rahulda
 - iv. Ei rahulda
 - v. Ei kasuta antud teenust
2. e-äriregister
 - i. Rahuldav
 - ii. Pigem rahuldav
 - iii. Pigem ei rahulda
 - iv. Ei rahulda
 - v. Ei kasuta antud teenust
3. e-äriregistri ettevõtjaportaal
 - i. Rahuldav
 - ii. Pigem rahuldav
 - iii. Pigem ei rahulda
 - iv. Ei rahulda
 - v. Ei kasuta antud teenust
4. Eesti Haigekassale kindlustusandmete esitamine

- i. Rahuldav
 - ii. Pigem rahuldav
 - iii. Pigem ei rahulda
 - iv. Ei rahulda
 - v. Ei kasuta antud teenust
- 5. Struktuuritoetuste infosüsteem
 - i. Rahuldav
 - ii. Pigem rahuldav
 - iii. Pigem ei rahulda
 - iv. Ei rahulda
 - v. Ei kasuta antud teenust
- 6. e-kinnistusraamat
 - i. Rahuldav
 - ii. Pigem rahuldav
 - iii. Pigem ei rahulda
 - iv. Ei rahulda
 - v. Ei kasuta antud teenust
- 7. e-maksuamet/e-toll
 - i. Rahuldav
 - ii. Pigem rahuldav
 - iii. Pigem ei rahulda
 - iv. Ei rahulda
 - v. Ei kasuta antud teenust
- 8. Muu
 - i. Rahuldav
 - ii. Pigem rahuldav
 - iii. Pigem ei rahulda
 - iv. Ei rahulda
 - v. Ei kasuta antud teenust

6. Milliseid e-teenuseid oleks Teie arvates MTÜ-le, sihtasutustele tarvis?

- 1. Üldisemalt

2. Info saamiseks
3. Suhtlemiseks riigiga
4. Liikmete kaasamiseks
5. Muu (palun nimetada)

Osalus ja kaasatus info- ja võrguühiskonnas

7. Kuivõrd aktiivselt või passiivselt osaleb Teie organisatsioon internetis kasutades ...?

1. e-teenuseid
 - i. Aktiivselt
 - ii. Pigem Aktiivselt
 - iii. Pigem passiivselt
 - iv. Passiivselt
 - v. Ei osale üldse
2. wiki, FaceBook, Orkut, blogi, muud veebipõhised kogukonnad
 - i. Aktiivselt
 - ii. Pigem aktiivselt
 - iii. Pigem passiivselt
 - iv. Passiivselt
 - v. Ei osale üldse
3. meilinglistid
 - i. Aktiivselt
 - ii. Pigem aktiivselt
 - iii. Pigem passiivselt
 - iv. Passiivselt
 - v. Ei osale üldse

1. Juhul, kui vastaja valib variandi “v” suunatakse järgmisele küsimusele, kus palutakse vastajal põhjendada oma orgisatsiooni mitteosalust – **“Palun põhjendage, millest on tingitud Teie organisatsiooni mitte osalemine?”**, lahtine vastus.

8. Kuivõrd oluliseks peate IKT olemasolu osalemiseks otsustamises (nii riigi kui kohalikul tasandil)?

1. Väga oluliseks
2. Pigem oluliseks
3. Pigem mitte oluliseks
4. Mitte oluliseks
5. Mis on osalus ja kaasamine?

9. Kas IKT olemasolu on lihtsustanud Teie organisatsiooni osalust ja kaasatust?

1. Jah, oluliselt
2. Jah, pigem oluliselt
3. Ei, mitte oluliselt
4. Ei, kindlasti mitte
5. Ei, ainult takistanud

- i. Juhul, kui vastaja valib variandid “3, 4 või 5” suunatakse edasi järgmisele küsimusele – **“Palun põhjendage, miks ei ole IKT lihtsustanud Teie osalust ja kaasatust?”**, lahtine vastus.

10. Mil viisil on IKT lihtsustanud Teie organisatsiooni osalust ja kaasatust?

Lahtine vastus

11. Miks osalete riigi ja/või kohaliku tasandi otsuste juures? Lahtine vastus

12. Kas IKT kasutamine tähendab Teie organisatsiooni jaoks ...?

1. Osalust
2. Kaasatust
3. Nii osalust kui ka kaasatust
4. Mitte kumbagi, IKT kasutamine on ainult tehnoloogia

13. Kuivõrd olulised on Teie organisatsiooni jaoks veebipõhised kogukonnad (näiteks FaceBook, Orkut, temaatilised foorumid)?

1. Väga olulised
2. Pigem olulised
3. Pigem mitte olulised
4. Mitte olulised

- i. Juhul, kui respondent valib variandi “3 või 4”, suunatakse edasi järgnevale küsimusele – **“Palun põhjendage, miks ei ole veebipõhised kogukonnad Teie organisatsiooni jaoks pigem mitte olulised või mitte olulised?”**, lahtine vastus.

14. Milliseid kanaleid kasutate peale interneti olemaks osaletud ja kaasatud?

1. Töögrupid
2. Seminarid
3. Kohtumised
4. Kirjavahetus avaliku sektori esindajatega
5. Eelnõude kommenteerimine
6. Muu (palun nimetada)

Lisainformatsioon

15. Organisatsiooni tüüp

1. Mittetulundusühing
2. Sihtasutus

16. Kuivõrd paljud Teie organisatsiooni töötajatest töötavad arvutitega?

Lahtine vastus

17. Kuivõrd paljud Teie organisatsiooni töötajatest töötavad ...?

1. Kohapeal, näiteks kontoris
2. Mujal

18. Kui palju on Teie organisatsioonis töötajaid ja vabatahtlike?

1. Palgalisi töötajaid
2. Vabatahtlike

19. Valdkond, lahtine vastus

Täna vastamast